

Tiina Suominen

**OPPIMISEN TUEN JÄRJESTELYT
KUNNALLISESSA VARHAISKASVATUKSESSA JA
ESIOPETUKSESSA**

Kunnan koon yhteys tuen järjestämiseen sekä
koettuun riittävyteen

TIIVISTELMÄ

Tiina Suominen: Oppimisen tuen järjestelyt kunnallisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa – kunnan koon yhteys tuen järjestämiseen sekä koettuun riittävyteen
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta, varhaiskasvatus
Elokuu 2020

Suomessa kunnilla on vastuu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämisestä ja palveluntarjoajat vastaavat oppimisen tuen tukitoimien toteuttamisesta. Tukitoimia voivat järjestää kunnat itse, tai hankkia palveluita yksityisiltä palveluntuottajilta. Koska lainsäädäntö antaa toiminnan järjestämiselle vain tavoitteet ja raamit, voivat toteuttamisen tavat olla hyvin moninaisia.

Oppimisen tuen toteuttaminen vaihtelevilla tavoilla saattaa asettaa tukea saavat lapset eriarvoiseen asemaan. Tuen järjestäminen voi toimia joissain yksiköissä tai kunnissa paremmin kuin toisissa. Kuntakohtaista vaihtelua on tutkittu aiemmin ja tulokset ovat viitanneet siihen, että maaseutumaisissa kunnissa tuen järjestelyt on koettu paremmin järjestetyiksi ja riittävämmiksi. Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena on kunnan koon mahdollinen yhteys tuen järjestämiseen ja riittävyteen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Tutkimus on toteutettu aiemmin kerätyn kyselyaineiston pohjalta, jossa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen vastuuhenkilöiltä kysyttiin oppimisen tuen järjestämiseen ja riittävyteen liittyviä kysymyksiä kyselylomakkeella. Aineistosta on valittu tähän tutkielmaan sopivia kysymyksiä, jotka vastaavat esittämiini tutkimuskysymyksiin, eli onko kunnan koko yhteydessä varhaiskasvatuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyteen sekä onko kunnan koko yhteydessä esiopetuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja riittävyteen.

Tutkielmassa tarkasteltiin kysymyksiä tuen riittävyyden kokemisesta, asiantuntijoiden palveluiden riittävydestä sekä siitä, kuinka hyvin erilaiset tuen muodot ovat järjestettävissä kahden kuukauden kuluessa tuen tarpeen ilmenemisestä. Nämä kysymykset oli esitetty sekä varhaiskasvatuksen että esiopetuksen vastuuhenkilöille. Yhteyttä kunnan kokoon selvitettiin kvantitatiivisin menetelmin.

Analyyseista saatujen tulosten mukaan kunnan koko on negatiivisesti yhteydessä sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja riittävyteen. Pienemmissä kunnissa tuki koettiin sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa paremmin järjestetyksi ja riittävämmäksi. Tuen järjestämisen näkökulmasta eri kokoisissa kunnissa asuvat lapset ovat siten erilaisessa asemassa. Näin ollen mahdollisuuksien tasa-arvo ei tältä osin toteudu kaikkien lasten kohdalla.

Avainsanat: Varhaiskasvatus, esiopetus, oppimisen tuki, kunnan koko, mahdollisuuksien tasa-arvo

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	OPPIMISEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA	7
2.1	LAINSÄÄDÄNNÖLLISET VELVOITTEET TUEN MUODOISTA JA JÄRJESTÄMISESTÄ	7
2.2	INKLUSIIVISUUS JA MAHDOLLISUUKSIEN TASA-ARVO	8
2.3	TUEN JÄRJESTÄMISEN EROT KUNTATASOLLA	10
3	TUEN JA PALVELUIDEN KEHYKSET KUNTATASOLLA	12
3.1	VARHAISKASVATUKSEN TUEN JÄRJESTÄMINEN.....	12
3.2	KUNNAN JA VARHAISKASVATUSPALVELUIDEN KOKEMUKSELLISUUS.....	13
3.3	KUNNAN KOKOON LIITTYVIÄ NÄKÖKULMIA MUIDEN PALVELUIDEN JÄRJESTÄMISESSÄ	14
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	15
4.1	TUTKIMUSKYSYMYKSET	15
4.2	AINEISTO	16
4.3	MUUTTUJAT JA MITTARIT	17
4.3.1	<i>Aineiston kuvailu</i>	17
4.3.2	<i>Kunnan koko ja tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa</i>	17
4.3.3	<i>Kunnan koko ja tuen järjestäminen esiopetuksessa</i>	18
4.4	MENETELMÄT	20
4.5	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISET NÄKÖKULMAT	21
5	TULOKSET	23
5.1	AINEISTON KUVAILU	23
5.2	KUNNAN KOKO JA TUEN JÄRJESTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA.....	26
5.2.1	<i>Tuen riittävyyden kokemus varhaiskasvatuksessa</i>	26
5.2.2	<i>Asiantuntijoiden palvelut varhaiskasvatuksessa</i>	26
5.2.3	<i>Tukitoimien järjestäminen varhaiskasvatuksessa</i>	29
5.3	KUNNAN KOKO JA TUEN JÄRJESTÄMINEN ESIOPETUKSESSA	31
5.3.1	<i>Tuen riittävyyden kokemus esiopetuksessa</i>	31
5.3.2	<i>Asiantuntijoiden palvelut esiopetuksessa</i>	32
5.3.3	<i>Tukitoimien järjestäminen esiopetuksessa</i>	34
5.4	YHTEENVETO TULOKSISTA	36
6	POHDINTA	39
6.1	TULOSTEN LUOTETTAVUUS	39
6.2	TULOKSET AIEMMAN AINEISTOSTA TEHDYN TUTKIMUKSEN NÄKÖKULMASTA	40
6.3	MAHDOLLISUUKSIEN TASA-ARVON TOTEUTUMINEN JA INKLUSIIVISUUS	41
6.4	KUNTIEN ERILAISET PUHEKEHYKSET	42
6.5	TUTKIMUKSEN RAJOITUKSET	43
6.6	TUTKIMUKSEN HYÖDYNNETTÄVYYS.....	44
	LÄHTEET	46

1 JOHDANTO

Toimivan inklusiivisen opetuksen perustana on oppimisen tuen tarjoaminen oikea-aikaisesti ja riittävästi sitä tarvitseville lapsille jo varhaiskasvatuksen piirissä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat varhaiskasvatuksen toteuttamista inklusion periaatteiden mukaisesti, eli pyrkien tukemaan kaikkien osallisuutta ja tasa-arvoa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2018, 54). Inklusiivinen ja oikeudenmukainen kasvatus on kirjattu myös Yhdistyneiden kansakuntien koulutukselle asettamiin tavoitteisiin (UN Sustainable Development Goals, 2015).

Vastuu varhaiskasvatuksen järjestämisestä on määritelty kuntien tehtäväksi ja tukitoimien järjestäminen on palveluntarjoajan vastuulla (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 5§ ja 23§). Vaihtelu sekä varhaiskasvatuksen että oppimisen tuen palveluissa kuntien välillä voi olla huomattavaa. Kuntien järjestämiä tukitoimia varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen piirissä tutkittaessa on havaittu, että maaseutumaisissa kunnissa suurempi osa lapsista sai kehityksen ja oppimisen tukea, ja sen riittävyys oli tyytyväisempiä kuin taajaan asutuissa tai kaupunkimaisissa kunnissa (Vainikainen ym., 2018). Vaihtelut kuntien tarjoamissa tukipalveluissa eivät toteuta koulutuksen tasa-arvoisuuden periaatetta, jos lapsilla on erilaiset mahdollisuudet saada tarvitsemaansa tukea oppimiseen. Mahdollisuuksien tasa-arvo tuotetaan tämän hetken koulutuksellisessa diskurssissa tärkeäksi arvoperustaksi, jota korostetaan muun muassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja lainsäädännössä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2018, 14-15 ja 20-21; Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§).

Varhaiskasvatuspalveluiden järjestämiseen voi vaikuttaa myös kunnassa vallalla olevat puhekehukset, joita on tutkittu kymmenen erilaisen kunnan osalta vuonna 2017 (Karila ym., 2017). Puhekehyksillä tarkoitetaan puhetapoja, joita varhaiskasvatuksesta on yhteiskunnallisessa keskustelussa esillä. Puhekehysten tutkimuksessa haastateltavat olivat henkilöitä, jotka osallistuvat

kunnalliseen varhaiskasvatusta koskevaan päätöksentekoon, joko varhaiskasvatuksesta vastaavia kunnallisia viranhaltijoita tai kuntapoliitikoita. Kuntien puhekehukset voitiin jakaa neljään eri lähtökohtaan: sijoituspuheeseen ja säästöpuheeseen sekä oppimiskuppuheeseen ja työelämäpuheeseen. Kaupunkimaisissa kunnissa oli vallalla oppimiskuppuhe ja sijoituspuhe, joiden mukaan varhaiskasvatus nähdään tärkeänä ensimmäisenä vaiheena elinikäisellä oppimiskupulla sekä sijoituksena tulevaisuuteen. Taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa oli sitä vastoin vahvempana säästöpuhe ja työelämäpuhe, jolloin varhaiskasvatus nähtiin enemmän työelämän mahdollistajana ja säästötoimenpiteiden kohteena siinä missä muutkin palvelut. (Karila ym., 2017.)

Kuntien erilainen suhtautuminen varhaiskasvatukseen riippuu arvoperustasta ja vaikuttaa mahdollisesti myös palveluiden järjestämiseen tai niiden riittävyyden kokemiseen. Tukitoimien järjestäminen erilaisen puhekehysprofiilin kunnissa voi olla vaihtelevaa, joskin tuen järjestämiseen vaikuttavat myös monet muut asiat. Säästöpuheen ja työelämäpuheen vahvempi rooli maaseutumaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa voi olla vaikuttavana tekijänä myös kunnan kokoa tarkasteltaessa. Maaseutumaiset ja taajaan asutut kunnat ovat yleensä myös kooltaan pienempiä, joskin asia ei ole aivan yksiselitteinen. Näin ollen tulkintoja puhekehysten luonteesta erikokoisissa kunnissa ei voi tehdä ilman erillistä tutkimusta. Kulttuurinen näkökulma on kuitenkin todennäköisesti ihmisten asenteisiin ja ajatusmalleihin liittyvä tekijä, jolla voi olla vaikutusta myös tuen riittävyyden kokemiseen. Kunnat ovat siten palveluiden järjestäjinä erilaisia, mutta sitä, miten erilaisuus toteutuu tuen järjestämisessä, ei ole vielä tarkemmin tutkittu.

Mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa voidaan tarkastella oppimisen tuen järjestelyjä vertailemalla. Koska tuen järjestämisessä on kuntakohtaisia eroja, on myös mahdollista, että tuen riittävyys koetaan erilaisena ja siten mahdollisuuksien tasa-arvon toteutuminen on kyseenalaista. Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisten lasten oppimista tukevien tukitoimien toteutumisen ja riittävyyden yhteyttä kunnan kokoon ja siten selvittää mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumista erikokoisissa kunnissa. Tutkimuksella on merkitystä tukitoimista käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun ja

mahdollisesti myös tuen tasa-arvoisempaan järjestämiseen kunnissa. Tukitoimien kuntatasoisten erojen ymmärtäminen luo pohjan taustalla olevien syiden selvittämiseksi sekä myöhemmin myös erojen kaventamiselle ja siten mahdollisuuksien tasa-arvoisemmalle jakautumiselle.

2 OPPIMISEN TUKEI VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA

2.1 Lainsäädännölliset velvoitteet tuen muodoista ja järjestämisestä

Suomen lainsäädäntö on asettanut varhaiskasvatuslaissa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018) säädöksiä koskien varhaiskasvatuksen ja siihen liittyvän oppimisen tuen järjestämisestä. Lain mukaan varhaiskasvatustoimintaa järjestävät kunnat ja kuntayhtymät, tai kunnalle niitä tuottavat yksityiset palveluntuottajat. Esiopetuksesta puolestaan säädetään perusopetuslaissa (Perusopetuslaki 628/1998). Varhaiskasvatuslain mukaisesti varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista, antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen ja edistää yhdenvertaisuutta sekä tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§). Laissa määritellään myös lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen sekä tuen tarpeen, riittävyyden ja tarkoituksenmukaisuuden arvioinnista vähintään kerran vuodessa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 23§).

Tuen muodoista on säädetty perusopetuslaissa (Laki perusopetuslain muuttamisesta 642/2010), jonka mukaan tuen antaminen on jaettu kolmiportaisesti yleiseen tukeen, tehostettuun tukeen sekä erityiseen tukeen. Erityistä tukea voidaan järjestää joko muun opetuksen yhteydessä, erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa (Laki perusopetuslain muuttamisesta 642/2010, 16§ ja 17§). Perusopetuslakia sovelletaan myös esiopetuksen piirissä, mutta varhaiskasvatuksessa tuen kolmiportaista mallia ei ole lakisääteisesti ohjattu käyttämään. Silti monet kunnat ovat soveltaneet sitä jo alle esiopetusikäisten lasten parissa loiventaen eroa varhaiskasvatuksen sekä esi- ja

perusopetuksen välillä. Mallin soveltaminen jo varhaiskasvatusikäisille helpottaa mahdollisesti siirtymävaihetta esiopetuksen kautta kouluun, jolloin tuen tarpeen arvioinnin käytännöt ovat mallin osalta yhtenäiset.

Varhaiskasvatuslaissa luodaan arvopohja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitetylle inklusiivisuuden ajatukselle lähinnä korostamalla yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa (Perusopetuslaki 540/2018). Varsinaisesti integraatiota tai inklusiivisuutta ei varhaiskasvatuslaissa mainita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edellyttävät kuitenkin inklusion periaatteiden mukaista varhaiskasvatuksen toteuttamista ja kehittämistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2018, 15 ja 54).

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen oppimisen tuen järjestämisellä on siis erilainen säädöspohja, jossa kolmiportaisen tuen malli on käytössä vasta esiopetusvaiheessa. Näin ollen varhaiskasvatusta ja esiopetusta on tältä osin tarkasteltava erillisinä. Inklusiivisuudelle ei ole varhaiskasvatus- eikä perusopetuslaissa velvoitetta, joskin yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat arvoina nostettu esiin molemmissa.

2.2 Inklusiivisuus ja mahdollisuuksien tasa-arvo

Tuen järjestämisen periaatteissa näkyy globaali tendenssi siirtyä kohti inklusiivisuutta. Kuten johdannossa on todettu, inklusiivisuus ja oikeudenmukaisuus ovat yksi YK:n koulutukselle asettamista tavoitteista (UN Sustainable Development Goals, 2015). Isossa-Britanniassa kansainvälisen työryhmän määrittelemiä inklusion periaatteita (Index of Inclusion) on työstetty siitä lähtien, kun vuonna 1989 pyrittiin siirtymään pois erityisluokista (Higham & Booth, 2016). Inklusiivinen kasvatus nähdään näiden periaatteiden mukaan yleisen ja erityisen kasvatuksen muutosprosessina, jossa pyritään tukemaan kaikkien osallisuutta ja tasa-arvoa (Hermanfors, 2017). Inklusion arvoihin perustuvia toimintatapoja on Isossa-Britanniassa otettu kouluissa jo käyttöönkin, mutta Suomessa asia ei ole vielä niin itsestään selvä (Higham & Booth, 2016; Hermanfors, 2017).

Inklusion toteutumisessa on vaihtelevuutta eri kulttuurien lisäksi myös tavoissa, joilla opettajat tuovat inklusiivisuutta esiin omassa työssään. Toimintatavat eivät aina edistä inklusiivisuutta käytännössä. Kreikassa tehdyssä

tutkimuksessa havaittiin, että opettajat käyttivät osallisuutta tukevia toimintatapoja sellaisten lasten kanssa, joilla oli rajoitteita vammaisuuden vuoksi, vain vähäisesti. Opettajien asenteiden havaittiin olevan inklusion periaatteiden vastaisia, mikä osaltaan selittää toimintatapojen huonoa käyttöastetta. (Vlachou & Fyssa, 2016.) Myös Suomessa oppimisen tuen järjestämisessä on eroja, jotka johtuvat toimintatapoihin sitoutumisen eroista. Koulut ja kunnat, jotka osallistuivat tuen rakenteiden kehittämiseen, sitoutuivat myös tukimuotojen toteuttamiseen paremmin (Pesonen ym., 2009). Koska osallisuutta tukevia toimintatapoja käytetään vaihtelevasti, saattavat inklusion hyvät tavoitteet törmätä vaillinaiseen toteutukseen ja mahdollisuuksien tasa-arvo ei välttämättä toteudu ideaalin mukaisesti.

Suomessa varhaiskasvatusjärjestelmä huomioi inklusiivisuuden kasvatuksessa ainakin siinä mielessä, että jokaisella lapsella on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen. Myös erityisen tuen järjestämisessä inklusiivisuus toteutuu varsin hyvin. Erityinen tuki on järjestetty pääasiassa tavallisissa päivähoitoryhmissä joko päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa. Pienempi osa erityistä tukea saavista lapsista on sijoitettuna niin sanottuihin erityisryhmiin, joista suurin osa on kuitenkin tavallisiin varhaiskasvatusryhmiin integroituja, eli valtaosa näiden ryhmien lapsista on sellaisia, joilla ei ole erityisen tuen tarvetta. Vaikka inklusiivisuus toteutuu pääsääntöisesti hyvin, on kuntatasolla kuitenkin suuriakin eroja esimerkiksi siinä, minkälaisia erityisen tuen palveluita on saatavilla. Erityisopettajien ja terapeuttien määrät ja saatavuus varhaiskasvatuksen puolelle vaihtelevat huomattavasti. (Pihlaja, 2009.) Tasa-arvoisuus ei siis välttämättä toteudu kuntatasolla, joskin myös kuntien sisällä voi olla vaihtelua palveluiden riittävydessä ja inklusion toteutumisessa eri varhaiskasvatus- tai esiopetusyksiköiden välillä.

Suomessa ja Pohjoismaissa yleisestikin kunnilla on vastuu oppimisen tuen järjestämisestä. Kansallinen hallinto antaa tavoitteet ja raamit tuen järjestämiselle, mutta niiden toteuttamisen tapojen määrittely ja käytännön toteuttaminen ovat kuntien vastuulla. Tällöin tavat voivat olla moninaisia ja vaihtelevia, jolloin mahdollisuuksien tasa-arvon toteutuminen tulee samalla kyseenalaiseksi. Norjassa toteutetaan 'adaptiivista opetusta', mikä tarkoittaa opetuksen sovittamista lasten tarpeisiin. Adaptiivisen opetuksen perustana on inklusiivisuus, jota toteutetaan siten, että tarjotaan oppilaille heidän

henkilökohtaisten tarpeidensa mukaista opetusta omassa lähikoulussa. (Cameron, Nilholm & Persson, 2012.) Henkilökohtaisen tarpeen arvioinnissa voi kuitenkin olla useita näkemyksiä, jotka riippuvat arvioinnin laatijasta tai laatijoista.

2.3 Tuen järjestämisen erot kuntatasolla

Varhaiskasvatuksen suosio on Suomessa noussut tasaisesti. Vuonna 2018 varhaiskasvatukseen osallistui 73,9 prosenttia 1–6-vuotiaista lapsista (THL, 2019). Oppimiseensa tukea, tehostettua tai erityistä, saavien osuus oli vuonna 2016 noin seitsemän prosenttia kunnallisessa varhaiskasvatuksessa olevista lapsista (THL, 2017).

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa järjestettäviä tuen muotoja ja niiden riittävyttä on aiemmin tutkittu kuntatasolla siten, että kunnat on ryhmitelty kolmeen tyyppiin: maaseutumaisiin, taajaan asuttuihin sekä kaupunkimaisiin kuntiin. Kunta luokitellaan maaseutumaiseksi, jos sen väestöstä alle 60 prosenttia asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15000, tai jos kunnan väestöstä 60–90 prosenttia asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 4000. Taajaan asutuissa kunnissa väestöstä 60–90 prosenttia asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on 4000–15000. Kaupunkimaiseksi kunta luokitellaan silloin, kun sen väestöstä vähintään 90 prosenttia asuu taajamissa, tai suurimmassa taajamassa on vähintään 15000 asukasta. (Sotkanet, 2020.) Kunnan tyyppin lisäksi on syytä tarkastella myös kunnan koon yhteyttä tuen järjestämiseen, koska määritelmän mukaisesti kunnan koko ei ole ainoa ryhmittelyn peruste. Tosin maaseutumaiset kunnat ovat usein kooltaan pienempiä kuin kaupunkimaiset kunnat. Vuonna 2018 Vainikaisen ja kumppaneiden tekemässä tutkimuksessa maaseutumaisissa kunnissa arvioitiin tuen riittävyys ja tarkoituksenmukaisuus positiivisemmin kuin kaupunkimaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa. Samoin tuen järjestelyjen toimivuus koettiin paremmaksi maaseutumaisissa kunnissa, kuten myös sosiaalityöntekijöiden asiantuntemuksen saatavuus. Tutkijat pohtivat maaseutumaisien kuntien resurssien kohdentamisen joustavuutta yhdeksi selitykseksi havaituille eroille. (Vainikainen ym., 2018.)

Suomessa saatavaa oppimisen tukea voidaan verrata muihin pohjoismaihin peruskoulutasolla. Vaikka koulukonteksti on hieman eri kuin varhaiskasvatus,

voidaan annettavista oppimisen tuen määristä ja niiden perusteista saada tietoa myös yleisestä yhteiskunnallisesta suhtautumisesta tuen antamiseen. Suomessa tehostettua tai erityistä tukea oppimiseensa vuonna 2018 sai esiopetuksessa ja peruskoulussa yhteensä keskimäärin kahdeksan prosenttia oppilaista (Vipunen 2020). Norjassa vastaava luku on peruskoulussa kuusi prosenttia, kun taas Ruotsissa peräti 17 prosenttia peruskoululaisista saa tukea oppimiseensa. Luvut eivät kuitenkaan ole täysin verrattavissa toisiinsa, vaan kuvastavat myös hallinnollisesti erilaisia ratkaisuja. Norjassa peruskoululaiset voivat saada oppimisen tukea ilman virallista päätöstä asiasta, kuten Suomessakin yleisen tuen kohdalla toimitaan. Ruotsissa tällaiset tuentarvitsijat saattavat kuulua ainakin osittain yllä mainittuun 17 prosenttiin, mikä tasaa prosentuaalisia eroja Suomen, Ruotsin ja Norjan välillä. (Cameron, Nilholm & Persson, 2012.)

On myös havaittu, että oppimisen tukea saavia lapsia on enemmän kaupunkimaisilla alueilla kuin maaseudulla (Cameron, Nilholm & Persson, 2012). Kaupunkialueilla voi siten olla suurempi tukitoimien tarve sekä paine tuen järjestämiseen ja sen riittävyyden takaamiseen kuin maaseudulla. Tällöin maaseudulla asuvat ovat paremmassa asemassa verrattuna kaupunkeihin ja mahdollisuuksien tasa-arvo ei välttämättä toteudu oppimisen tuen saamisen näkökulmasta.

3 TUEN JA PALVELUIDEN KEHYKSET KUNTATASOLLA

3.1 Varhaiskasvatuksen tuen järjestäminen

Tuen järjestämistä inklusion periaatteiden mukaisesti on tutkittu muun muassa Buysen ja kumppaneiden (Buysse, Wesley & Keyes, 1998) laajassa sekä kasvatusalan ammattilaisia että lasten vanhempia koskevassa tutkimuksessa. Esteitä inklusion toteutumiselle varhaiskasvatuksessa olivat tutkimuksen mukaan henkilöstön koulutuksen puutteellisuus, suunnitteluajan vähäinen määrä sekä yhteisöllisiin resursseihin liittyvät tekijät, kuten rajalliset hoitovaihtoehdot, riittämätön hoidon laatu ja lasten kuljetusten puutteellisuus. Lisäksi inklusion toteutumisen esteenä oli perheen kanssa tehtävän yhteistyön vähäinen määrä. Henkilökunnan ja vanhempien välisen yhteistyön puute vaikeutti tuen palveluiden koordinaatiota ja integraatiota. (Buysse, Wesley & Keyes, 1998.) Näiden tekijöiden huomioon ottaminen inklusion periaatteiden mukaisen tuen toteuttamisen suunnittelussa ja arvioinnissa on tärkeää, jotta mahdollisuuksien tasa-arvoisuutta voidaan edelleen kehittää.

Varhaiskasvatuksen tuen järjestämisessä ja toteutumisessa myös kasvatusalan henkilöstön ja vanhempien asenteet vaikuttavat kokemukseen tuen järjestämisestä (Buysse, Wesley & Keyes, 1998). Asenteisiin voi vaikuttaa myös kuntien erilaiset varhaiskasvatuksen puhekehykset, jotka maaseutumaisissa kunnissa painottuvat säästö- ja työelämäpuheeseen, kun taas kaupunkimaisissa kunnissa korostuu oppimispolku- ja sijoituspuhe (Karila ym., 2017). Kuten Buysen ja kumppaneiden tutkimuksessa havaittiin, yhteisöllisiin resursseihin liittyvät tekijät vaikuttavat myös inklusion toteutumiseen (Buysse, Wesley & Keyes, 1998). Tässä suhteessa kuntien erilaisuus palveluiden järjestäjinä korostuu ja voi siten vaikuttaa inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteutumiseen. Kuntien erilaisuutta tuen järjestäjinä on tutkittu myös kuntaryhmien eroja selvittämällä jakamalla kunnat maaseutumaisiin, taajaan asuttuihin sekä

kaupunkimaisiin kuntiin (Vainikainen ym., 2018), mutta kuntien koon yhteyttä tuen järjestymiseen ja kokemukseen riittävydestä ei kuitenkaan ole vielä selvitetty. Kunnan koolla voi olla merkitystä palveluiden järjestämiseen muun muassa tehokkaammalla resurssien kohdentamisella, kuten kunnan tyypin mukaisessa tarkastelussa on pohdittu (Vainikainen ym., 2018).

3.2 Kunnan ja varhaiskasvatuspalveluiden kokemuksellisuus

Asuinkunnan merkitystä varhaiskasvatuspalveluille voidaan valottaa myös kokemuksellisuuden näkökulmasta. Perheiden näkemykset ja kokemukset varhaiskasvatuspalveluista muodostuvat osittain myös suhteessa heidän asuinkuntaansa. Kuntalaisten kuntaidentiteetti rakentuukin monesti juuri palveluiden kautta (Karila ym., 2020).

Tuoreessa tutkimuksessa kartoitettiin vanhempien kokemuksia asuinkunnastaan palveluiden tarjoajana ja järjestäjänä. Tutkimuksessa haastateltiin 1–2-vuotiaiden lasten vanhempia (n = 76) kymmenestä maantieteellisesti ja demografisesti erilaisesta kunnasta. Haastattelussa vanhemmat toivat esiin asuinkuntansa palveluiden tarjoajana ja järjestäjänä. Näitä palveluita tarkasteltiin perheiden omien tarpeiden ja tilanteiden näkökulmasta kokonaisuutena, jolloin kuntarajat eivät olleet oleellinen merkitsevä tekijä, vaan tärkeämpää oli palveluiden saavutettavuus. (Karila ym., 2020.)

Vanhempien kokemukset kuntien varhaiskasvatuspalveluista rakentuivat monen näkökulman kautta liittyen perheiden elämäntilanteisiin, resursseihin, tarpeisiin tai ideologisiin ja pedagogisiin ihanteisiin. Haastatteluiden perusteella tehdyssä aineistolähtöisessä narratiivis-relaationaalisessa analyysissä erotettiin kolme erilaista tarinatyyppiä, jotka olivat sulautuminen, konflikti ja kompromissi. Sulautumisen tarinatyyppissä perheen toiveet ja tarpeet kohtaavat kunnan palvelutarjonnan. Konfliktityyppisessä kuntaidentiteetissä, jossa vanhempien ideologiat ja toiveet eivät kohtaa varhaiskasvatuksen palvelutarjontaa, korostuvat pettymys ja ristiriitaisuus. Kompromissitilanteissa alun pettymyksen jälkeen palvelu osoittautuu kuitenkin perheitä tyydyttäväksi. (Karila ym., 2020.) Nämä tarinatyytit voivat vaikuttaa asenteisiin varhaiskasvatusta kohtaan ainakin vanhempien keskuudessa.

Tarinatyypeissä tulee esiin perheiden erilaiset näkökulmat kunnan tarjoamiin varhaiskasvatuspalveluihin. tarinat kuvastavat humanistisen maantieteen ymmärrystä paikasta, eli Karilan ym. (2020) tutkimuksessa asuinkunnasta, kokemuksellisenä ja henkilökohtaisesti rakentuvana. Vaikka kyseisessä tutkimuksessa haastateltavina olivat lasten vanhemmat, saattaa paikkaan sidonnaista kuntaidentiteettiä ilmetä myös varhaiskasvatuksen henkilökunnan taholla.

3.3 Kunnan kokoon liittyviä näkökulmia muiden palveluiden järjestämisessä

Oppimisen tuki on kuntien asukkailleen tarjoamaa palvelua, jonka järjestämiseen vaikuttavat myös taloudelliset näkökulmat sekä mahdollisesti muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen. Suomen kuntien tilannetta eri näkökulmista on selvitetty Tilastokeskuksen raportissa Kuntakatsaus 2018. Raportin mukaan asukasluvultaan pienemmissä kunnissa oli palvelutoimialojen työllistävyiden prosentuaalinen osuus pienempi kuin isommissa kunnissa. Palvelutoimialojen työllistävyys näyttäisi siis olevan yhteydessä kunnan kokoon. Toisaalta taas terveys- ja sosiaalipalvelujen työpaikkojen määrällä ja kunnan koolla ei vaikuttaisi olevan yhteyttä. Toimeentulotuen saajien määrä kasvoi asukasluvun mukaisesti siten, että suuremmissa kunnissa oli suhteessa enemmän toimeentulotuen saajia. Sitä vastoin sosiaali- ja terveyspalveluiden nettokustannukset kuitenkin pienenevät kunnan koon kasvaessa. Näyttäisi siis siltä, että suuremmissa kunnissa toimeentulotuen saajia on enemmän, vaikka nettokustannukset sosiaali- ja terveyspalveluissa ovat suhteellisesti pienemmät. (Kuntakatsaus, 2018.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kunnan koon mahdollista yhteyttä tarjottaviin oppimisen tukimuotoihin ja niiden toteutumiseen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Kunnan koko määritellään tässä tutkielmassa asukasluvun mukaan käyttäen Tilastokeskuksen vuoden 2018 tilastotietoa kuntien asukasmääristä. Aiemman samasta aineistosta tehdyn tutkimuksen tulosten mukaan kunnan tyyppin, joko maaseutumainen, taajaan asuttu tai kaupunkimainen, on havaittu liittyvän varhaiskasvatuksen kehityksen ja oppimisen tuen saamiseen ja riittävyteen siten, että maaseutumisissa kunnissa suurempi osa lapsista sai kehityksen ja oppimisen tukea, ja sen riittävyteen oltiin tyytyväisempiä kuin taajaan asutuissa tai kaupunkimaisissa kunnissa (Vainikainen ym., 2018). Kuntien luokittelussa näihin kolmeen luokkaan käytetään sekä kunnan suurimman taajaman asukaslukua, että taajamassa asuvien prosentuaalista osuutta. Kunnan suurimman taajaman raja-arvona on käytetty 15000 asukasta, jolloin sitä suuremmat kunnat kuuluvat kaupunkimaisiin. Näin ollen erottelua tuen järjestämisen suhteen ei tätä suurempien kuntien osalta ole tutkittu. Aiempaan tutkimustulokseen nojaten on mielenkiintoista selvittää, onko pelkästään kunnan koolla yhteyttä tuen järjestämiseen tai sen riittävyteen. Esimerkiksi erityisopettajat saattavat toimia pienissä kunnissa useamman kunnan alueella, mikä lähtökohtaisesti saattaa hankaloittaa tuen järjestymistä. Isommissa kunnissa taas on useita erityisopettajia. Toisaalta tuen järjestymiseen ei kuitenkaan vaikuta pelkästään erityisopettajien määrä ja esimerkiksi erilaiset järjestelyt saattavat olla pienemmissä kunnissa joustavampia kuin suuremmissa.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen erilaiset lainsäädännöt tuen järjestämisestä asettavat erilaiset toimintavapaudet. Esiopetuksen puolella sovelletaan Perusopetuslakia, jonka mukaan tuki toteutetaan kolmiportaisen mallin mukaisesti. Varhaiskasvatuksen puolella kolmiportaisuutta ei ole

määritelty, mutta silti useat kunnat sitä käyttävät. Tutkimukselle asettamani kysymykset ovat seuraavat:

1. Onko kunnan koko yhteydessä varhaiskasvatuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyyteen?
2. Onko kunnan koko yhteydessä esiopetuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyyteen?

Tutkimuskysymysten pohjalta ja aiempien tutkimustulosten perusteella olen muodostanut tutkimuskysymyksiä vastaavat tutkimushypoteesit, joita tutkielmassani testaan tilastollisin menetelmin. Tutkimushypoteesit ovat seuraavat:

1. Kunnan koko on negatiivisesti yhteydessä varhaiskasvatuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyyteen.
2. Kunnan koko on negatiivisesti yhteydessä esiopetuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyyteen.

4.2 Aineisto

Tutkimuksen aineistona käytetään vuonna 2018 Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan teettämää tutkimusta varten kerättyä kyselyaineistoa (Vainikainen ym., 2018). Kyselyssä kerättiin tietoa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tuen järjestelyistä ja siihen pyydettiin vastaajiksi päiväkodin johtajia, perhepäivähoidon ohjaajia sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajia. Kyselylomakkeessa oli 51 kysymystä, joihin saatiin vastaukset 1006 henkilöltä. Vastaajat olivat 295 eri kunnasta. Kysymyksillä kartoitettiin kasvatuksen asiantuntijoiden mielipiteitä oppimisen tukeen liittyvistä asioista.

Tutkielmassani käytin aineistosta sellaisia kysymyksiä, jotka mielestäni parhaiten vastasivat esittämiini tutkimuskysymyksiin. Valitsemani kysymykset on kuvattu luvussa 4.3 Muuttajat ja mittarit.

4.3 Muuttujat ja mittarit

4.3.1 Aineiston kuvailu

Aiemmassa tutkimuksessa käytetystä kyselyaineistosta valittiin tähän tutkielmaan soveltuvia kysymyksiä. Taustatietoina aineistoa kuvaillessani on vastaajan kunta, palvelun pääasiallinen kieli sekä vastaajan pääasiallinen työtehtävä. Myös varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa olevien lasten kokonaismäärää sekä tukea saavien lasten määrää hyödynnettiin tutkielmassani. Lisäksi tutkimukseen otettiin mukaan erityisopettajia koskeva tieto siitä, kuinka monen tukea tarvitsevan lapsen kanssa hän toimi sillä hetkellä työssään ja selvitettiin tämän yhteyttä kunnan kokoon.

Esiopetuksen osalta tuen saamisen muodot on jaettu kolmiportaisen mallin mukaisesti yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Varhaiskasvatuksen tuen olen yhdistänyt yhdeksi kokonaisuudeksi, käyttäen perusteena lakiperusteisuutta. Varhaiskasvatustlain mukaan tukimuotoja ei jaeta kolmiportaisesti.

4.3.2 Kunnan koko ja tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, eli ”Onko kunnan koko yhteydessä varhaiskasvatuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyyteen” pyrin vastaamaan aineistosta kolmen eri kysymyksen avulla. Nämä kysymykset tai väittämät ovat seuraavat: ”Lapsi saa riittävän tuen kehitykseensä ja oppimiseensa”, ”Onko yksikössänne käytettävissä riittävästi asiantuntijoiden palveluja?” sekä ”Mitä tukitoimia pystytään lapselle tarjoamaan 0–2 kk sisällä tuen tarpeen ilmettyä?”. Samoilla kysymyksillä selvitetään tuen järjestämistä ja riittävyyttä myös esiopetuksen puolella. Kysymyksillä saa monipuolisen kuvan tuen järjestämisestä, sillä niillä mitataan sekä kokemusta riittävyydestä, että asiantuntijoiden käytettävyyttä ja vielä tukitoimien ajallista järjestymistä.

Väittämään ”Lapsi saa riittävän tuen kehitykseensä ja oppimiseensa” vastausvaihtoehdot ovat 5-portaisen Likert-asteikon mukaisesti 1 ”täysin eri mieltä”, 2 ”osittain eri mieltä”, 3 ”ei samaa eikä eri mieltä”, 4 ”osittain samaa mieltä”, ja 5 ”täysin samaa mieltä”.

Asiantuntijoiden riittävyttä koskevassa kysymyksessä ”Onko yksikössänne käytettävissä riittävästi asiantuntijoiden palveluja?” tarkastellaan kuuden eri asiantuntijan palveluita. Asiantuntijat olivat varhaiskasvatuksen erityisopettaja (aiemmin erityislastentarhanopettaja), fysioterapeutti, puheterapeutti, toimintaterapeutti, psykologi sekä sosiaalityöntekijä tai perhetyöntekijä. Vastausvaihtoehdot olivat alkuperäisessä kyselyssä 5-portaisen Likert-asteikon mukaisia, jolloin arvo 1 tarkoittaa ”ei koskaan”, 2 ”harvoin”, 3 ”aika ajoin”, 4 ”usein”, ja 5 ”aina”. Nämä oli kuitenkin jo aiemman tutkimuksen analysointivaiheessa jaettu kolmeen vastausluokkaan. Käytän omassa tutkielmassani kolmiluokkaista jakoa, koska saamassani aineistossa ei 5-portaisen luokittelun mukaisia vastauksia ollut käytettävissä. Jaottelun mukana aineisto hieman yksinkertaistuu, mikä saattaa vaikuttaa tuloksiin. Kolmiluokkaisen jaon mukaan 1 tarkoittaa ”harvoin tai ei koskaan”, 2 ”aika ajoin” sekä 3 ”aina tai usein”. Asiantuntijoista muodostettiin myös summamuuttuja, jossa kaikki kuusi eri asiantuntijaa on yhdistetty yhdeksi muuttujaksi. Tällä olen halunnut selvittää yleisesti kaikkien asiantuntijoiden palveluiden riittävyden kokemuksen yhteyttä kunnan kokoon. Tarkastelen kaikkia asiantuntijoita myös erikseen, jolloin mahdolliset asiantuntijakohtaiset erot palveluiden riittävydessä tulevat esiin.

Kysymyksessä ”Mitä tukitoimia pystytään lapselle tarjoamaan 0–2 kk sisällä tuen tarpeen ilmettyä?” oli vastausvaihtoehtoina 11 erilaista tukimuotoa, jotka on eritelty tarkemmin tuloksissa (luku 5.2.3 Tukitoimien järjestäminen varhaiskasvatuksessa). Näiden tukimuotojen tarjoamista selvitettiin 5-portaisen Likert-asteikon mukaisilla vastausvaihtoehdoilla, jotka olivat 1 ”ei koskaan”, 2 ”harvoin”, 3 ”aika ajoin”, 4 ”usein”, ja 5 ”aina”. Tutkimuslomakkeessa tämä kysymys on jaettu kahteen kysymykseen siten, että toinen kysymys on esitetty kolmiportaista tuen mallia käyttäville varhaiskasvatusyksiköille ja toinen sitä käyttämättömille. Olen omassa tutkielmassani yhdistänyt nämä vastaukset.

4.3.3 Kunnan koko ja tuen järjestäminen esiopetuksessa

Toiseen tutkimuskysymykseen, eli onko kunnan koko yhteydessä esiopetuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyteen, pyrin vastaamaan käyttämällä kyselyaineistosta taustatietojen lisäksi vastaavia kysymyksiä kuin varhaiskasvatuksessa. Koska tarkasteltavat

kysymykset ovat samat sekä varhaiskasvatuksen, että esiopetuksen puolella, on vastauksia helpompi vertailla. Niillä saadaan molempien palveluntarjoajien tuen järjestelyistä monipuolinen kuva. Kysymykset tai väittämät ovat seuraavat: ”Yleisen/tehostetun/erityisen tuen järjestelyt toimivat hyvin”, ”Onko esiopetuksessa käytettävissä riittävästi seuraavien asiantuntijoiden palveluja?” sekä ”Mitä tukitoimia pystytään lapselle tarjoamaan 0–2 kk sisällä tuen tarpeen ilmettyä?”.

Esiopetuksessa sovelletaan perusopetuslakia, jolloin käytössä on tuen kolmiportainen malli. Siten kysymys tuen järjestämisen riittävydestä on jaettu kolmeen osaan, yleisen, tehostetun ja erityisen tuen järjestelyihin. Tarkastelen tutkielmassani näitä tuen tasoa erikseen. Vastausvaihtoehdot väittämään ”Yleisen/tehostetun/erityisen tuen järjestelyt toimivat hyvin” olivat 5-portaisen Likert-asteikon mukaisesti 1 ”täysin eri mieltä”, 2 ”osittain eri mieltä”, 3 ”ei samaa eikä eri mieltä”, 4 ”osittain samaa mieltä”, ja 5 ”täysin samaa mieltä”.

Esiopetuksen asiantuntijoiden palveluita koskevassa kysymyksessä, ”Onko esiopetuksessanne käytettävissä riittävästi seuraavien asiantuntijoiden palveluja?” vastausvaihtoehdoissa oli mukana varhaiskasvatuksen erityisopettaja, fysioterapeutti, puheterapeutti, toimintaterapeutti, psykologi sekä sosiaalityöntekijä. Näiden palveluiden riittävyttä vastaajat arvioivat 5-portaisen Likert-asteikon mukaisesti, jossa 1 tarkoittaa ”ei koskaan”, 2 ”harvoin”, 3 ”aika ajoin”, 4 ”usein, ja 5 ”aina”. Vastaukset oli alkuperäisessä tutkimuksessa jaettu jälkikäteen kolmeen vastausluokkaan: 1 ”harvoin tai ei koskaan”, 2 ”aika ajoin” sekä 3 ”aina tai usein”. Käytin omassa tutkielmassani tätä kolmiluokkaista jakoa, koska saamassani aineistossa 5-luokkaisia vastauksia ei ollut käytettävissä. Koska asiantuntijoiden palveluiden riittävyden yhteyttä kunnan kokoon selvitettiin käyttämällä kolmiluokkaista muuttujaa, on aineisto saattanut jonkin verran yksinkertaistua alkuperäisestä. Asiantuntijoista muodostettiin myös summamuuttuja, jonka avulla selvitettiin yleisesti minkä tahansa asiantuntijan palveluiden riittävyden yhteyttä kunnan kokoon. Samoin olen toiminut myös varhaiskasvatuksen vastaavan kysymyksen kohdalla.

Kuten varhaiskasvatuksenkin osalta, myös esiopetuksen palveluntarjoajille oli esitetty kysymys tukitoimien järjestämisen aikataulusta. Kysymykseen ”Mitä tukitoimia pystytään lapselle tarjoamaan 0–2 kk sisällä tuen tarpeen ilmettyä?” oli annettu 11 vaihtoehtoa erilaisista tukitoimista, joiden toteutumista arvioitiin 5-

portaisella Likert-asteikolla. Vastausvaihtoehdot olivat 1 "ei koskaan", 2 "harvoin", 3 "aika ajoin", 4 "usein, ja 5 "aina". Tukitoimiksi annetut vaihtoehdot on eritelty tarkemmin tuloksissa (luku 5.3.3 Tukitoimien järjestäminen esiopetuksessa).

4.4 Menetelmät

Tutkimuskysymyksiin vastattiin tilastollisia menetelmiä käyttäen. Lomakekyselyllä kerättyä aineistoa analysoitiin SPSS-ohjelman (IBM SPSS Statistics, versio 25) tilastollisilla testeillä. Kuntien koko on määritelty asukasluvun mukaan. Tutkimusaineistosta tarkasteltiin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kohdalla toteutuneita tuen muotoja sekä niiden järjestämisen riittävyyteen liittyviä kysymyksiä, joita on eritelty tarkemmin edellisessä luvussa 4.3 Muuttujat ja mittarit. Kuvattujen kysymysten yhteyttä kunnan kokoon tarkasteltiin kunkin muuttujan osalta siihen soveltuvaa tilastollista testiä käyttäen. Kaikkien tutkielmassa käytettävien tilastollisten testien merkitsevyyden rajana käytettiin yleisesti hyväksyttyä raja-arvoa $p < 0,05$ (Metsämuuronen, 2005, 416).

Ensimmäiseen ja toiseen tutkimuskysymykseeni, eli "Onko kunnan koko yhteydessä varhaiskasvatuksessa (1) tai esiopetuksessa (2) tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyyteen?" liittyvät kysymykset ovat samoja tai lähes samoja, joten niihin käytettävät tilastolliset testitkin ovat samanlaisia. Käsittelenkin ne menetelmien osalta yhteisesti jaotellen menetelmät kysymyskohtaisesti.

Tuen riittävyyden yhteyttä kunnan kokoon selvitettiin Spearmanin korrelaatiokertoimen avulla (Metsämuuronen, 2005, 344). Tähän tarkasteluun liittyvät varhaiskasvatuksen väite "Lapsi saa riittävän tuen kehitykseensä ja oppimiseensa" sekä esiopetuksen väite "Yleisen/tehostetun/erityisen tuen järjestelyt toimivat hyvin".

Kysymystä "Onko asiantuntijoiden palveluita riittävästi käytettävissä?" tarkasteltiin sekä jokaisen asiantuntijan kohdalla erikseen, että muodostetun summamuuttujan avulla, jossa kaikki kuusi eri asiantuntijaa on yhdistetty yhdeksi muuttujaksi. Kysymyksen vastaukset on jaettu kolmeen vastausluokkaan: 1) aina ja usein, 2) aika ajoin sekä 3) harvoin tai ei koskaan. Asiantuntijoita erikseen tarkasteltaessa selvitettiin yhteyttä kunnan kokoon Kruskal-Wallis testillä, koska muuttujat eivät olleet normaalisti jakautuneita (Metsämuuronen, 2005, 726-8).

Summamuuttujan kohdalla kunnan koon yhteyttä asiantuntijoiden riittävyteen selvitettiin Spearmanin korrelaatiokertoimella (Metsämuuronen, 2005, 344).

Sekä varhaiskasvatuksen että esiopetuksen yksiköiltä selvitettiin tukitoimien järjestämistä kysymyksellä ”Mitä tukitoimia pystytään lapselle tarjoamaan 0–2 kk sisällä tuen tarpeen ilmettyä?”. Yhteyttä kunnan kokoon tarkasteltiin Spearmanin korrelaatiokertoimen avulla (Metsämuuronen, 2005, 344).

4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökulmat

Tuloksia esitettäessä huomioitiin vastaajien yksityisyys siten, että yksittäistä vastaajaa tai hänen edustamaansa kuntaa ei tuoda esiin. Tutkija ei saanut käyttöönsä henkilötietoja, jolloin vastaajien anonymiteetti säilyi koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuksen tietosuojaan liittyvät tietosuojaselosteet on laadittu Tuen järjestelyt varhaiskasvatuksesta toisen asteen siirtymään TEAS-hankkeen yhteydessä. Aineiston luovutuksesta ja käytöstä on sovittu tutkielman laatijan kanssa tutkimusaineiston luovutuksen yhteydessä. Tutkimusaineisto hävitetään viimeistään kaksi kuukautta tutkielman valmistumisen jälkeen kaikilta käyttämiltäni tallennusaloilta.

Tilastollisten analyysien validiteetti ja reliabiliteetti arvioitiin testikohtaisesti ja tutkimuksessa noudatettiin hyvään tieteelliseen käytäntöön liittyviä toimintatapoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012). Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti olen pyrkinyt parhaan osaamiseni mukaisesti huolelliseen ja tarkkaan toimintatapaan sekä rehelliseen tulosten raportointiin ja tulkintaan. Muiden tutkijoiden työt on tuotu esiin asianmukaisissa kirjallisuusviitteissä. Tutkijana ymmärrän, että olen itse vastuussa analyyseista ja tulosten tarkastelusta, ja olen pyrkinyt noudattamaan tieteellistä ja kriittistä tapaa tarkastella saamiani tuloksia.

Menetelmien luotettavuuden arvioinnissa tarkastellaan sekä mittarin että valitun menetelmän luotettavuutta. Luotettavuutta voidaan kuvata reliabiliteetin ja validiteetin termeillä. Mittarin validiteettia arvioitaessa määritellään mittaako käytetty mittari sitä, mitä se on suunniteltu mittaamaan. Reliabiliteetti puolestaan kuvastaa mittauksen toistettavuuden luotettavuutta, eli kuinka samanlaisia tuloksia saadaan käyttämällä kyseessä olevaa mittaria useita kertoja.

(Metsämuuronen, 2005, 64-65.) Kyselytutkimuksessa luotettavuutta rajoittavana tekijänä voi olla kysymysten kattavuus ja niiden ymmärrettävyys vastaajalle. Menetelmän valinta on myös oleellinen luotettavuuden arvioinnissa; onko valitut menetelmät soveltuvia vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin? Tuloksia analysoitaessa raportoitiin validiteettia ja reliabiliteettia kuvaavia tunnuslukuja, joiden perusteella lukija voi myös itse tehdä päätelmänsä menetelmien luotettavuudesta. Toimintatapa on osa avointa tieteellistä käytäntöä.

Tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista, joten siihen on valikoitunut todennäköisesti henkilöitä, jotka ovat kiinnostuneita tutkimuksesta ja halukkaita vaikuttamaan tutkimukseen. Vastaajat eivät siis välttämättä edusta kaikkia päiväkodin johtajien, perhepäivähoidon ohjaajien tai varhaiskasvatuksen erityisopettajien näkemyksiä koko laajuudessaan, vaan vastaukset painottuvat todennäköisesti aktiivisimpien henkilöiden näkemyksiin.

Tutkimuskysymyksillä on kartoitettu kasvatusalan henkilökunnan mielipiteitä tuen järjestämisestä. Perheiden näkökulmaa ei tässä tutkimuksessa huomioitu. Näin ollen tulokset ovat rajautuneet käsittämään vain kasvattajien näkökulman jättäen muut mahdolliset näkökulmat huomioimatta.

5 TULOKSET

5.1 Aineiston kuvailu

Tutkielmassani käytetyssä aineistossa vastaajia oli yhteensä 937, ja he olivat 229 eri kunnasta. Varhaiskasvatus- tai esiopetuspalvelujen pääasiallinen kieli oli suurimmassa osassa suomi (93,2 prosenttia). Ruotsinkielisiä oli 4,9 prosenttia päiväkodeista ja muun kielisiä yhteensä alle kaksi prosenttia. Vastaajista suurin osa oli erityisopettajia tai päiväkodin johtajia, yhteensä 78,5 prosenttia. Palveluiden kielten ja vastaajien ilmoittamien pääasiallisten työtehtävien prosenttiosuudet on esitetty taulukoissa 1 ja 2.

Taulukko 1. Varhaiskasvatus- ja esiopetuspalveluiden kielten jakautuminen aineistossa.

Palvelun kieli	Prosenttiosuus
Suomi	93,2
Ruotsi	4,9
Saame	0,3
Englanti	0,1
Jokin muu	1,1

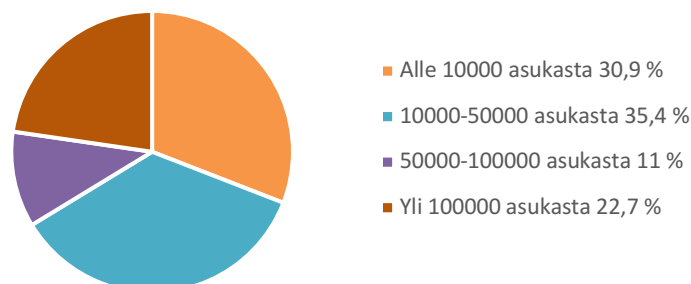
Taulukko 2. Vastaajien pääasiallisten työtehtävien jakautuminen aineistossa.

Vastaajien pääasiallinen työtehtävä	Prosenttiosuus
Erytisopettaja	42,6
Päiväkodin johtaja	35,9
Rehtori	13,3
Perhepäivähoidon ohjaaja	3,8
Jokin muu	4,3

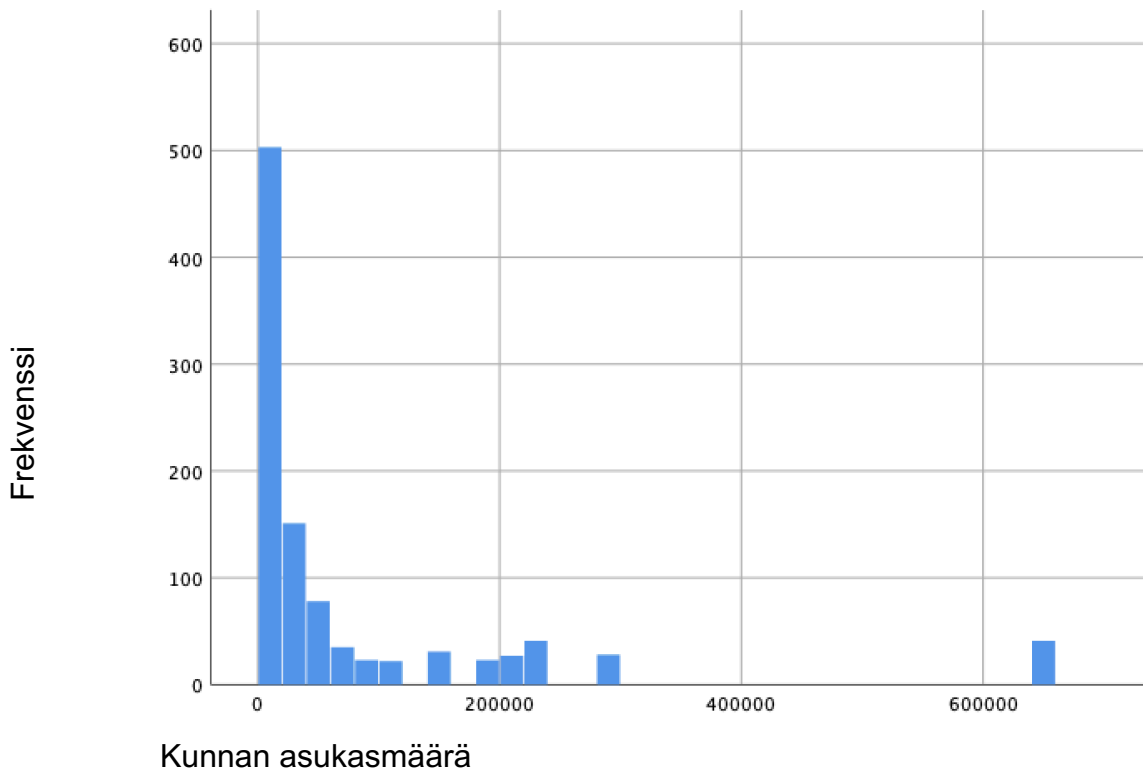
Tutkituissa kunnissa kokopäivähoidossa olevien lasten määrä oli kokonaisuudessaan 138124, vaihdellen välillä 4–19455 (ka = 2387). Tuen piirissä olevien lasten määrä oli kokonaisuudessaan 10829 ja vaihteli kunnissa välillä 0–1414 (ka = 223). Keskimäärin tukea saavien osuus kaikista kokopäivähoidossa olevista lapsista oli 7,8 prosenttia. Esiopetuksessa oli tutkimukseen osallistuneissa toimipisteissä yhteensä 5386 lasta. Yleistä pedagogista tukea sai 3683 lasta, tehostettua tukea 797 ja erityistä tukea 502 lasta. Näin ollen jonkinasteista tukea sai 92,5 prosenttia lapsista ja tehostettua tai erityistä tukea 24,1 prosenttia lapsista. Esiopetuksessa yleinen pedagoginen tuki tarkoittaa käytänteitä, jotka tukevat koko ryhmän lapsia ja jotka ovat usein luonteeltaan ennaltaehkäiseviä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, 45). Tästä syystä jonkinasteista tukea, johon myös yleinen tuki sisältyy, saavien lasten prosentuaalinen osuus on niin suuri.

Kuntien koko asukasmäärän mukaan vaihteli suuresti. Pienimmässä kunnassa oli 737 asukasta kun taas suurimmassa 648042 asukasta. Tyyppiarvon, eli mediaanin, kunnassa 21137 asukasta, perusteella voidaan todeta, että aineistossa oli vastaajia pienistä kunnista runsaammin kuin suurista kunnista. Vastaajien jakautuminen kunnan koon mukaisesti on esitetty kuvioissa 1a ja 1b. Aineisto ei ollut normaalisti jakautunut kuntien asukasmäärän mukaisesti, vaan pienemmät kunnat olivat yliedustettuina suhteessa suurempiin kuntiin.

- a. Vastaajien prosenttiosuudet kunnan asukasmäärän mukaisiin luokkiin jaettuina.

b. Vastaajien frekvenssi kunnan asukasmäärän mukaisesti.

Kuvio 1. Vastaajien jakautuminen kunnan koon mukaisesti.

Aineiston perusteella selvitettiin myös kuinka monen lapsen kanssa erityisopettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja (aiemmin erityislastentarhanopettaja) tällä hetkellä työskentelee. Keskimäärin erityisopettaja työskentelee 31 lapsen kanssa ($kh = 37,3$). Vaihtelu oli kuitenkin suurta: alhaisin määrä oli kaksi lasta ja korkein 443. Määrien suurta eroa voi selittää se, että erityisopettajat voivat toimia sekä esiopetuksen, että perusopetuksen puolella, jolloin oppilasmäärät voivat kasvaa hyvinkin suuriksi. Erityisopettajat voivat toimia myös lapsiryhmissä tai konsultoivina erityisopettajina, jolloin erityisopettajan lapsimäärät voivat kasvaa hyvinkin suuriksi. Suurin osa (90 prosenttia) erityisopettajista tai varhaiskasvatuksen erityisopettajista työskenteli korkeintaan 55 lapsen ja puolet (50 prosenttia) korkeintaan 22 lapsen kanssa. Korkeintaan kymmenen lapsen kanssa työskenteli noin 20 prosenttia erityisopettajista tai varhaiskasvatuksen erityisopettajista.

Kunnan koolla ei ollut yhteyttä siihen, kuinka monen lapsen kanssa erityisopettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskenteli ($r = 0,04$; p -arvo = 0,458).

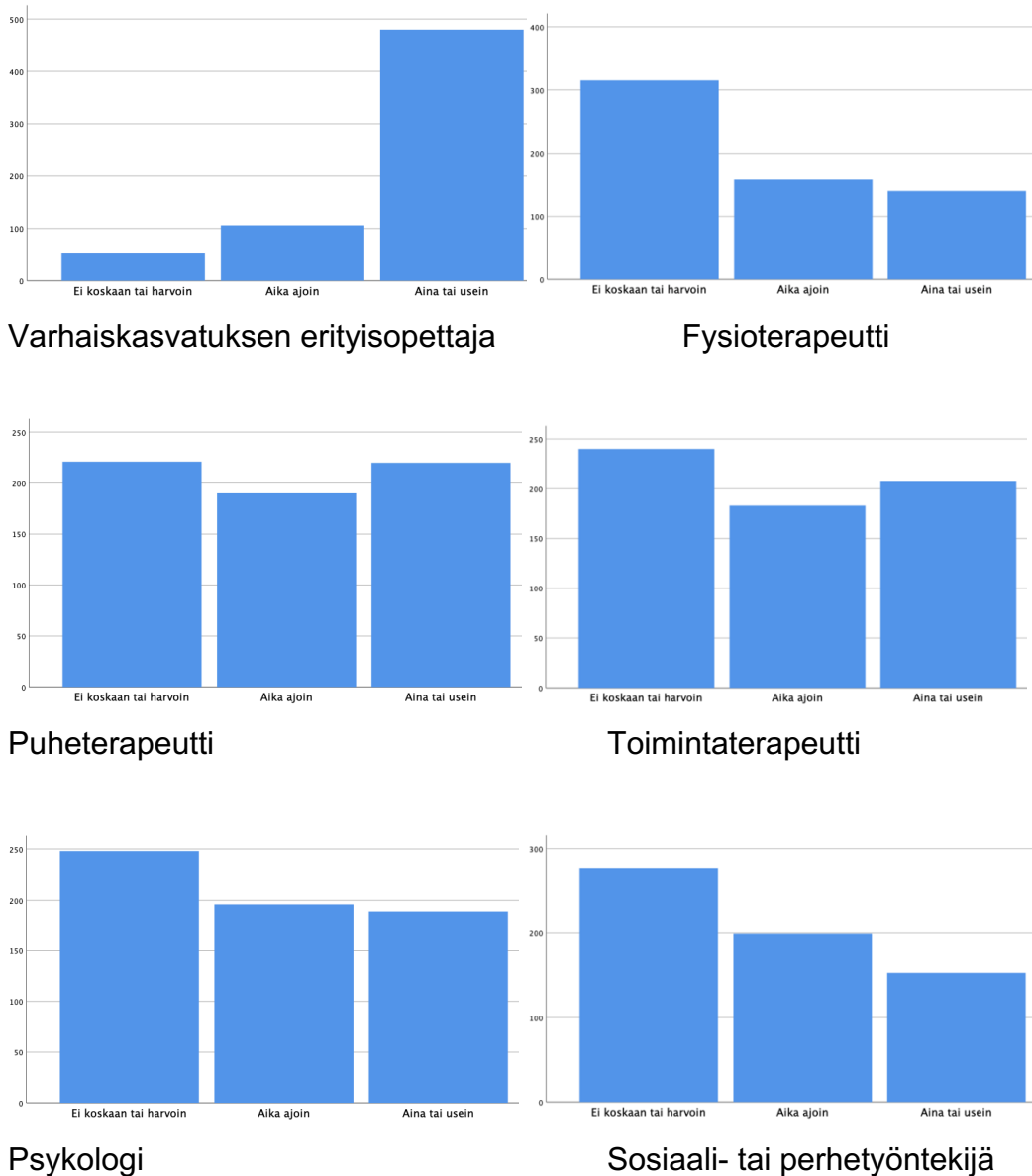
5.2 *Kunnan koko ja tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa*

5.2.1 Tuen riittävyden kokemus varhaiskasvatuksessa

Kunnan koon yhteyttä kokemukseen siitä saako lapsi riittävän tuen kehitykseensä ja oppimiseensa tarkasteltiin Spearmanin korrelaatiotestillä. Tarkastelussa on väite ”Lapsi saa riittävän tuen kehitykseensä ja oppimiseensa” (vastaajien $n = 650$). Kunnan koolla ja riittävän tuen saamisella oli tilastollisesti merkitsevä negatiivinen yhteys ($p < 0,001$; $r = -0,176$; $ka = 3,83$; $kh = 0,886$). Korrelaatio on melko heikko, mutta kuitenkin tilastollisesti erittäin merkitsevä. Pienemmissä kunnissa koettiin siis tuen riittävän paremmin kuin suuremmissa kunnissa. Kunnan koko ei kuitenkaan selitä kuin osan kunnissa koetusta tuen riittävydestä, koska korrelaatiokertoimen mukaan korrelaatio oli melko heikko. Näin ollen tuen riittävyden kokemuksen taustalla on varmasti muitakin tekijöitä.

5.2.2 Asiantuntijoiden palvelut varhaiskasvatuksessa

Kysymyksellä ”Onko yksikössä käytettävissä riittävästi asiantuntijoiden palveluja?” arvioitiin eri asiantuntijoiden palveluiden riittävyttä varhaiskasvatuksessa. Asiantuntijat olivat varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO, aiemmin erityislastentarhanopettaja eli elto), fysioterapeutti, puheterapeutti, toimintaterapeutti, psykologi sekä sosiaalityöntekijä tai perhetyöntekijä. Vastausten jakautuminen kunkin asiantuntijan osalta on esitetty kuviossa 2. Asiantuntijoista muodostettiin myös summamuuttuja, jonka avulla tarkasteltiin yleisesti minkä tahansa asiantuntijan palveluiden riittävyden yhteyttä kunnan kokoon.

Kuvio 2. Kokemus asiantuntijoiden palveluiden riittävydestä varhaiskasvatuksessa.

Spearmanin korrelaatiotestillä selvitetynä kunnan koko oli negatiivisesti yhteydessä asiantuntijoiden palveluiden riittävyyteen käytettäessä asiantuntijoista muodostettua summamuuttujaa ($r = -0,189$; $p < 0,001$; $k_a = 2,0$; $k_h = 0,577$). Näin ollen pienemmissä kunnissa asiantuntijoiden palvelut koettiin yleisesti riittävämmiksi kuin suuremmissa kunnissa.

Kunnan koko oli yhteydessä asiantuntijoiden palveluiden riittävyyteen myös analysoitaessa jokaista asiantuntijaa erikseen Kruskal-Wallis testillä. Tulokset ovat nähtävissä taulukossa 3. Kaikkien asiantuntijoiden palvelut koettiin riittäviksi

”aina tai usein” asukasmäärältään keskimäärin pienemmissä kunnissa, kun taas asukasmäärä oli keskimäärin suurempi, jos palvelut oli koettu riittäväksi vain harvoin. Yhteys kunnan pienemmän koon ja palveluiden riittävyyden välillä oli tilastollisesti merkitsevä kaikkien asiantuntijoiden palveluiden kohdalla. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluiden kohdalla vastausvaihtoehdon ”aika ajoin” valinneet kunnat olivat keskimäärin suurempia kuin muita vastauksia antaneet kunnat. Pienemmissä kunnissa taas VEO:n palvelut oli koettu riittäväksi joko ”ei koskaan tai harvoin” tai toisaalta taas ”aina tai usein”. Yhteys kunnan koon ja VEO:n palveluiden riittävyyteen ei siis ole suoraviivainen. Muiden asiantuntijoiden osalta kunnan asukasmäärän yhteys palveluiden riittävyyteen oli yksinkertaisempi. Pienemmissä kunnissa palvelut koettiin riittäviksi aina tai usein ja kunnan asukasmäärän keskiarvo kasvoi vastauksen ”aika ajoin” kautta vastaukseen ”ei koskaan tai harvoin”. Tilastollisesti merkitsevä ero jokaisen asiantuntijan kohdalla tuli esiin parivertailussa verrattaessa vaihtoehtoja ”ei koskaan tai harvoin” sekä ”aina tai usein”. Näin ollen asiantuntijoiden palvelut koettiin riittävämmiksi pienemmissä kunnissa.

Taulukko 3. Kunnan asukasmäärän yhteys eri asiantuntijoiden palveluiden riittävyyteen varhaiskasvatuksessa.

Asiantuntija	Kunnan asukasmäärä		Parivertailut		
	ka	kh	Ei koskaan tai harvoin – Aika ajoon p-arvo	Aika ajoon – Aina tai usein p-arvo	Ei koskaan tai harvoin – Aina tai usein p-arvo
VEO/elto			0,006*	1,000	0,009*
Ei koskaan tai harvoin	78032	171925			
Aika ajoon	108160	173760			
Aina tai usein	73051	115087			
Fysioterapeutti			0,497	0,045*	<0,001*
Ei koskaan tai harvoin	92596	140733			
Aika ajoon	77635	132907			
Aina tai usein	60765	119752			
Puheterapeutti			1,000	0,398	0,037*
Ei koskaan tai harvoin	88420	138831			
Aika ajoon	83893	139969			
Aina tai usein	67678	120844			
Toimintaterapeutti			0,827	0,002*	<0,001*
Ei koskaan tai harvoin	97534	144981			
Aika ajoon	88693	147356			
Aina tai usein	51672	97611			
Psykologi			0,001*	0,943	<0,001*
Ei koskaan tai harvoin	113360	166731			
Aika ajoon	63597	115636			
Aina tai usein	52703	81641			
Sosiaali- tai perhetyöntekijä			0,034*	0,003*	<0,001*
Ei koskaan tai harvoin	104845	154237			
Aika ajoon	69054	121334			
Aina tai usein	48071	93722			

* Tilastollisesti merkitsevä yhteys, raja-arvona käytetty $p < 0,05$

5.2.3 Tukitoimien järjestäminen varhaiskasvatuksessa

Kysymykseen ”Mitä tukitoimia pystytään lapselle tarjoamaan 0–2 kk sisällä tuen tarpeen ilmettyä?” oli aineistossa vastauksia 474 varhaiskasvatuksen yksiköltä. Taulukossa 4 on esitetty keskeiset tunnusluvut sekä kunnan koon yhteyden

selvittämiseen käytetyn Spearmanin korrelaatiotestin korrelaatiokertoimet ja p-arvot kullekin tukitoimelle.

Taulukko 4. Kysymyksen ”Mitä tukitoimia pystytään lapselle tarjoamaan 0–2 kk sisällä tuen tarpeen ilmettyä?” vastausten tunnusluvut ja tilastollinen yhteys kunnan kokoon.

Tukitoimet	ka	Md	kh	r	p-arvo
Tukeminen arjen toiminnoissa pedagogisin keinoin	4,70	5	0,557	-0,062	0,116
VEOn/elton konsultaatiokäynnit	4,53	5	0,838	-0,110	0,005*
VEOn/elton osa-aikainen tuki ryhmässä	3,32	3	1,384	-0,070	0,081
Henkilöstön lisäkoulutus	2,69	3	0,886	-0,091	0,023*
Lasten määrän vähentäminen ryhmässä	1,85	2	0,907	-0,054	0,179
Kasvatushenkilöstön määrän lisääminen	1,95	2	0,860	-0,231	<0,001*
Avustaja lapsiryhmässä	2,56	2	0,979	-0,208	<0,001*
Lapsikohtainen avustaja	2,10	2	0,995	-0,096	0,017*
Säännöllinen erityisopetus	2,68	2	1,297	-0,206	<0,001*
Integroitu lapsiryhmä	1,72	1	1,091	0,013	0,768
Erytisryhmäsijoitus	1,34	1	0,656	-0,189	<0,001*

* Tilastollisesti merkitsevä, raja-arvona käytetty $p < 0,05$

Tyyppiä arvon, eli mediaanin (Md), perusteella voidaan päätellä, että yleisimmin järjestyvät tukitoimet olivat tukeminen arjen toiminnoissa pedagogisin keinoin ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiokäynnit. VEO:n konsultaatiokäynneillä oli tilastollisesti merkitsevä negatiivinen yhteys kunnan kokoon, eli pienemmissä kunnissa erityisopettajan konsultaatiokäynnit saatiin nopeammin järjestymään kuin suuremmissa kunnissa.

Seuraavaksi yleisimmin 0–2 kuukauden aikataululla pystyttiin järjestämään varhaiskasvatuksen opettajan osa-aikainen tuki ryhmässä sekä henkilöstön lisäkoulutus. Henkilöstön lisäkoulutuksen yhteys kunnan kokoon oli negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä. Pienemmissä kunnissa saatiin henkilöstön lisäkoulutus järjestymään useammin 0–2 kuukauden kuluessa tuen tarpeen ilmenemisestä kuin suuremmissa kunnissa.

Muut tukitoimet, joiden nopealla järjestämisellä oli tilastollisesti merkitsevä negatiivinen yhteys kunnan kokoon, olivat kasvatushenkilöstön määrän lisääminen, avustaja lapsiryhmässä, lapsikohtainen avustaja, säännöllinen erityisopetus sekä erityisryhmäsijoitus. Näiden tukitoimien mediaanien perusteella ne eivät kuitenkaan olleet kovin usein käytössä. Pienemmissä kunnissa näidenkin tukitoimien järjestäminen onnistui useammin 0–2 kuukauden kuluessa tuen tarpeen ilmenemisestä kuin suuremmissa kunnissa.

5.3 Kunnan koko ja tuen järjestäminen esiopetuksessa

5.3.1 Tuen riittävyyden kokemus esiopetuksessa

Kunnan koon yhteyttä esiopetuksen tuen järjestämisen riittävyyteen tutkittiin laskemalla Spearmanin korrelaatiokerroin jokaiselle tuen muodolle, eli yleiselle, tehostetulle sekä erityiselle tuelle. Tähän liittyvä väite oli lomakkeessa ”Yleisen/tehostetun/erityisen tuen järjestelyt toimivat hyvin”. Tulokset on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5. Esiopetuksen tuen järjestelyjen toimivuuden yhteys kunnan kokoon.

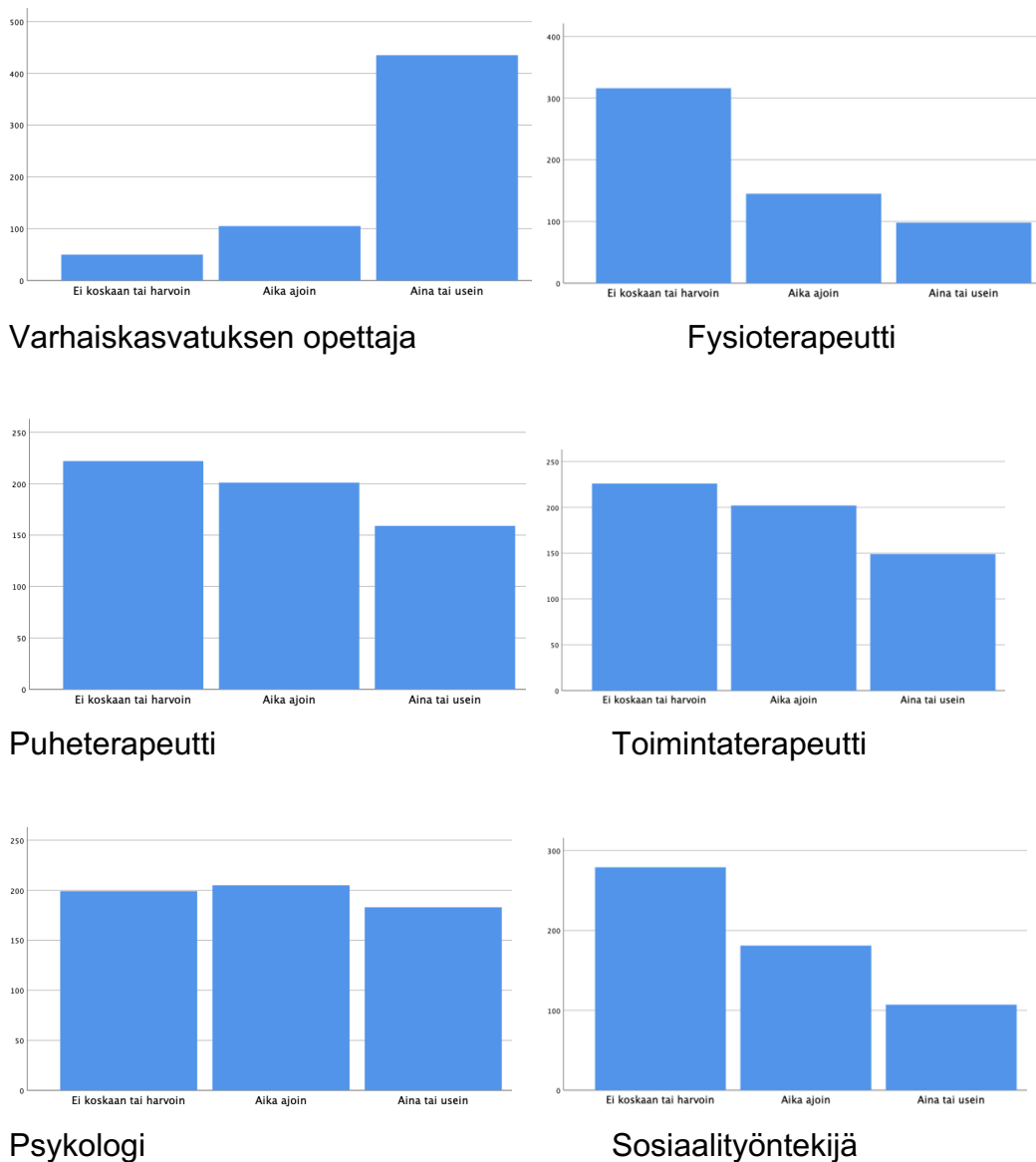
Tuen muoto	n	ka	kh	r	p-arvo
Yleinen tuki	599	4,09	0,935	-0,206	<0,001
Tehostettu tuki	592	3,91	0,890	-0,090	0,029
Eriytyinen tuki	578	3,85	0,994	-0,162	<0,001

Tuen järjestelyjen toimivuuden kokemukseen vastattiin keskimääräisesti melko positiivisesti. Kaikkien tuen muotojen osalta keskiarvo oli kokonaislukuun pyöristettynä neljä, mikä tarkoittaa 5-portaisella Likert-asteikolla ”osittain samaa mieltä”. Kaikkien tukimuotojen osalta myös yhteys kunnan kokoon oli negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, yleisen ja erityisen tuen osalta yhteys oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. Korrelaatiokertoimien mukaan korrelaatiot olivat melko heikkoja, mutta kuitenkin tilastollisesti merkitseviä. Kaikki tukimuodot olivat siis tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kunnan kokoon siten, että pienemmissä

kunnissa koettiin tukimuotojen järjestelyjen toimivan paremmin kuin suuremmissa kunnissa.

5.3.2 Asiantuntijoiden palvelut esiopetuksessa

Kysymyksellä ”Onko esiopetuksessanne käytettävissä riittävästi asiantuntijoiden palveluja?” arvioitiin eri asiantuntijoiden palveluiden riittävyyttä esiopetuksessa. Asiantuntijat olivat varhaiskasvatuksen erityisopettaja, fysioterapeutti, puheterapeutti, toimintaterapeutti, psykologi sekä sosiaalityöntekijä. Vastausten jakautuminen kunkin asiantuntijan osalta on esitetty kuviossa 3.

Kuvio 3. Kokemus asiantuntijoiden palveluiden riittävydestä esiopetuksessa.

Asiantuntijoista muodostettiin myös summamuuttuja, jonka avulla tarkasteltiin yleisesti minkä tahansa asiantuntijan palveluiden riittävyyden yhteyttä kunnan kokoon. Spearmanin korrelaatiotestillä selvitettyä kunnan koko oli negatiivisesti yhteydessä asiantuntijoiden palveluiden riittävyyteen käytettäessä asiantuntijoista muodostettua summamuuttujaa ($r = -0,129$; $p = 0,003$; $ka = 1,94$; $kh = 0,572$). Näin ollen pienemmissä kunnissa asiantuntijoiden palvelut yleisesti koettiin riittävämmiksi kuin suuremmissa kunnissa.

Kunnan koko oli yhteydessä tiettyjen asiantuntijoiden palveluiden riittävyyteen myös analysoitaessa asiantuntijoita erikseen Kruskal-Wallis testillä. Tulokset ovat nähtävissä taulukossa 6. Asiantuntijat, joiden palveluiden järjestäminen koettiin pienemmissä kunnissa parempana, olivat fysioterapeutti, toimintaterapeutti, psykologi ja sosiaalityöntekijä. Näiden osalta tilastollisesti merkitsevä ero oli havaittavissa vastausten ”ei koskaan tai harvoin” sekä ”aina tai usein” parivertailussa. Vastausvaihtoehtoa ”aina tai usein” oli vastattu keskimäärin pienemmissä kunnissa kuin vastausvaihtoehtoa ”ei koskaan tai harvoin”. Tämä ero oli edellä lueteltujen asiantuntijoiden osalta tilastollisesti merkitsevä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja puheterapeutin palveluiden riittävyyden osalta yhteyttä kunnan kokoon ei havaittu.

Taulukko 6. Kunnan asukasmäärän yhteys eri asiantuntijoiden palveluiden riittävyyteen esiopetuksessa.

Asiantuntija	Kunnan asukasmäärä		Parivertailut		
	ka	kh	Ei koskaan tai harvoin – Aika ajoin p-arvo	Aika ajoin – Aina tai usein p-arvo	Ei koskaan tai harvoin – Aina tai usein p-arvo
VEO/elto ^a			-	-	-
Ei koskaan tai harvoin	106421	207323			
Aika ajoin	98935	160993			
Aina tai usein	69859	102297			
Fysioterapeutti			0,412	0,788	0,032*
Ei koskaan tai harvoin	90475	138473			
Aika ajoin	77371	135037			
Aina tai usein	63957	110938			
Puheterapeutti ^b			-	-	-
Ei koskaan tai harvoin	89972	139921			
Aika ajoin	86835	143419			
Aina tai usein	60635	98671			
Toimintaterapeutti			0,440	0,085	0,001*
Ei koskaan tai harvoin	95947	140595			
Aika ajoin	86500	147305			
Aina tai usein	46575	67442			
Psykologi			0,082	1,000	0,018*
Ei koskaan tai harvoin	109327	165105			
Aika ajoin	74044	129756			
Aina tai usein	56159	72930			
Sosiaalityöntekijä			0,086	0,058	<0,001*
Ei koskaan tai harvoin	98773	150056			
Aika ajoin	71604	120327			
Aina tai usein	54614	94507			

^a Parivertailua ei ole eritelty, koska yhteys ei ole tilastollisesti merkitsevä, p = 0,504

^b Parivertailua ei ole eritelty, koska yhteys ei ole tilastollisesti merkitsevä, p = 0,093

* Tilastollisesti merkitsevä yhteys, raja-arvona käytetty p < 0,05

5.3.3 Tukitoimien järjestäminen esiopetuksessa

Tukitoimien järjestämisen nopeutta ja niiden muotoja selvitettiin kysymyksellä ”Mitä tukitoimia pystytään lapselle tarjoamaan 0–2 kk sisällä tuen tarpeen

ilmettyä?”. Tähän kysymykseen vastasi 443 esiopetustoimipaikkaa. Taulukossa 7 on esitetty keskeiset tunnusluvut sekä kunnan koon yhteyden selvittämiseen käytetyn Spearmanin korrelaatiotestin korrelaatiokertoimet sekä p-arvot kullekin tukitoimelle.

Taulukko 7. Kysymyksen ”Mitä tukitoimia pystytään lapselle tarjoamaan 0–2 kk sisällä tuen tarpeen ilmettyä?” vastausten tunnusluvut ja tilastollinen yhteys kunnan kokoon.

Tukitoimet	ka	Md	kh	r	p-arvo
Tukeminen arjen toiminnoissa pedagogisin keinoin	4,74	5	0,567	-0,036	0,377
VEOn/elton/erityisopettajan konsultaatiokäynnit	4,54	5	0,830	-0,079	0,057
VEOn/elton/erityisopettajan osa-aikainen tuki ryhmässä	3,50	4	1,348	-0,199	<0,001*
Henkilöstön lisäkoulutus	2,77	3	0,982	-0,094	0,023*
Lasten määrän vähentäminen ryhmässä	1,80	2	0,849	0,025	0,557
Kasvatushenkilöstön määrän lisääminen	1,85	2	0,822	-0,220	<0,001*
Avustaja esiopetusryhmässä	2,59	2	1,028	-0,244	<0,001*
Lapsikohtainen avustaja	1,98	2	0,950	-0,179	<0,001*
Säännöllinen erityisopetus	2,88	3	1,423	-0,267	<0,001*
Integroitu lapsiryhmä	1,68	1	1,010	-0,059	0,188
Eriyisryhmäsijoitus	1,40	1	0,724	0,008	0,865

* Tilastollisesti merkitsevä, raja-arvona käytetty $p < 0,05$

Vastauksista käy ilmi, että pedagogisin keinoin tukeminen ja erityisopettajien konsultaatio tai osa-aikainen tuki olivat hyvin yleisesti tarjottavissa nopealla aikataululla. Näistä kuitenkin vain erityisopettajien osa-aikainen tuki oli tilastollisesti merkitsevästi negatiivisesti yhteydessä kunnan kokoon. Pienemmissä kunnissa siis järjestyi erityisopettajan osa-aikainen tuki nopeammalla aikataululla kuin suuremmissa kunnissa.

Seuraavaksi yleisimmät nopealla aikataululla järjestettävät tukitoimet olivat henkilöstön lisäkoulutus sekä säännöllinen erityisopetus, jotka pystyttiin pääsääntöisesti järjestämään ”aika ajoin” 0–2 kuukauden kuluessa tarpeen

ilmenemisestä. Nämä olivat molemmat negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kunnan kokoon. Pienemmissä kunnissa saatiin siis useammin henkilöstön lisäkoulutus ja säännöllinen erityisopetus järjestymään 0–2 kuukauden kuluessa tuen tarpeen ilmenemisestä.

Muista tukimuodoista kunnan kokoon olivat negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kasvatushenkilöstön määrän lisääminen ryhmässä, avustaja esiopetusryhmässä sekä lapsikohtainen avustaja. Näin ollen voidaan päätellä, että pienemmissä kunnissa näiden tukitoimien järjestäminen onnistuu useammin nopeallakin aikataululla kuin suuremmissa kunnissa.

5.4 Yhteenveto tuloksista

Tutkimuskysymysteni mukaan määrittelemäni tutkimushypoteesit olivat seuraavat:

1. Kunnan koko on negatiivisesti yhteydessä varhaiskasvatuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyyteen.
2. Kunnan koko on negatiivisesti yhteydessä esiopetuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyyteen.

Aineiston pohjalta tehtyjen analyysien mukaan molemmat tutkimushypoteesit pysyvät voimassa ja voidaan todeta, että kunnan koko on negatiivisesti yhteydessä sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa tarjottavan oppimisen tuen järjestämiseen ja riittävyyteen. Pienemmissä kunnissa tuki koettiin sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa paremmin järjestetyksi ja riittävämmäksi (Taulukko 8). Yhteys kunnan kokoon oli tilastollisesti merkitsevä sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksen kaikkien tuen tasojen osalta.

Taulukko 8. Tuen riittävyyden kokemus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa sekä yhteys kunnan kokoon.

	ka	kh	r	p-arvo
Varhaiskasvatus	3,83	0,886	-0,176	<0,001
Esiopetus				
Yleinen tuki	4,09	0,935	-0,206	<0,001
Tehostettu tuki	3,91	0,890	-0,090	0,029
Erityinen tuki	3,85	0,994	-0,162	<0,001

Asiantuntijoiden palvelut koettiin yleisesti sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa riittävämmiksi pienemmissä kunnissa. Varhaiskasvatuksessa myös jokaisen asiantuntijan palvelut erikseen koettiin riittävydeltään paremmiksi pienemmissä kunnissa. Yhteydet kunnan asukasmäärään olivat tilastollisesti merkitseviä. Esiopetuksessa asiantuntijoiden palveluita erikseen tarkasteltaessa yhteys kunnan pienempään asukasmäärään oli tilastollisesti merkitsevä fysioterapeutin, toimintaterapeutin, psykologin sekä sosiaalityöntekijän palveluiden riittävyyden osalta, mutta ei ollut merkitsevä erityisopettajan ja puheterapeutin osalta. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välillä on siis tässä suhteessa hieman eroa eri asiantuntijoiden palveluiden järjestymisen riittävyyden kokemuksessa.

Käytetyt tukimuodot ja niiden järjestäminen nopealla aikataululla olivat suurelta osin samanlaisia varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välillä. Sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa negatiivisesti kunnan kokoon oli yhteydessä henkilöstön lisäkoulutus, kasvatushenkilöstön määrän lisääminen, avustaja lapsi- tai esiopetusryhmässä, lapsikohtainen avustaja sekä säännöllinen erityisopetus. Varhaiskasvatuksessa lisäksi erityisopettajan konsultaatiokäynnit ja erityisryhmäsijoitus olivat negatiivisesti yhteydessä kunnan kokoon, kun taas esiopetuksessa näin oli erityisopettajien osa-aikaisen tuen kohdalla. Tukimuotojen järjestäminen nopealla aikataululla koettiin pienissä kunnissa paremmaksi suurimmassa osassa tukimuotoja sekä varhaiskasvatuksessa (7/11 tukimuodosta) että esiopetuksessa (6/11 tukimuodosta).

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa järjestettävässä oppimisen tuessa ei näyttäisi olevan suuria eroja tarkasteltaessa kunnan koon yhteyttä tuen järjestämiseen ja riittävyyden kokemukseen. Vain asiantuntijoiden palveluiden

järjestämisen osalta oli havaittavissa pieniä eroja tiettyjen asiantuntijoiden kohdalla. Tuen järjestämisen erilainen säädöspohja varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välillä saattaa mahdollisesti vaikuttaa palveluiden järjestymiseen. Esimerkiksi kolmiportaisen tuen tarpeen arviointi voi olla prosessina aikaa vievä, jolloin asiantuntijan palvelun saaminen kestää pidempään. Asiaa tulisikin tarkastella tulevaisuudessa myös erilaisen säädöspohjan näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen eroja palveluiden riittävydessä ei tässä tutkielmassa selvitetty tarkemmin. Päätelmät perustuvat tutkielman tulokseen siitä, että sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa oppimisen tuki koettiin paremmin järjestetyksi pienemmissä kunnissa.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten luotettavuus

Tutkielmassani saamani tulokset ovat samassa linjassa aiempien aineistosta tehtyjen tutkimustulosten kanssa. Kunnan koolla näyttäisi olevan yhteyttä sekä varhaiskasvatukseen että esiopetuksen oppimisen tuen riittävyteen. Korrelaatiota tarkasteltaessa yhteys oli negatiivinen, eli tuen järjestäminen oli koettu paremmaksi pienemmissä kunnissa. Kyselyyn osallistuneiden kuntien asukasmäärät olivat painottuneet pienempiin kuntiin, eikä jakauma asukasmäärän mukaan ollut normaali. Yksi suuri kunta erottui kokonsa puolesta joukosta, mikä vinouttaa aineistoa jättäen selkeän aukon seuraavan kokoluokan kuntiin. Tämän kunnan vastaajien tuottamat vastaukset ovat siten ulkopuolisia havaintoja (englanniksi outlier), ja niiden poistaminen aineistosta olisi mahdollisesti lisännyt tulosten luotettavuutta, mutta toisaalta jättänyt kohtalaisen osan vastauksista kokonaan pois analyysistä. Jatkotutkimuksena voisikin selvittää onko tämän suurimman kunnan edustajien vastausten poisjättämisellä vaikutusta saatuihin tuloksiin.

Oppimisen tuen riittävyyden kokemisen yhteydet kunnan kokoon olivat korrelaatiokertoimien perusteella melko heikkoja, vaikkakin tilastollisesti merkitseviä. Tämän perusteella voidaan päätellä, että tuen riittävyyden kokemiseen vaikuttaa muitakin tekijöitä kuin kunnan koko. Tuen laadulla tai kunnan resurssien jakautumisella varhaiskasvatukseen voi olla merkitystä kokemukseen sen riittävydestä. Tuen riittävyyden kokemiseen voi vaikuttaa myös varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden määrä lapsia kohden, mikä ei kuitenkaan ollut ainakaan varhaiskasvatuksen erityisopettajien osalta yhteydessä kunnan kokoon. Tuen riittävyyden kokemista selittäviä tekijöitä on siis muitakin kuin kunnan koko, ja näiden tutkiminen olisi hyvä jatkotutkimuksen aihe.

Kyselyyn vastanneista esiopetuksen yksiköistä tehostettua tai erityistä tukea sai 24,1 prosenttia lapsista, kun taas varhaiskasvatuksessa tukea saavien

lasten osuus oli 7,84 prosenttia. Esiopetuksessa tuen saavien osuus on huomattavasti suurempi kuin vuonna 2016 koko Suomea koskevan tilaston mukaan, jonka mukaan noin seitsemän prosenttia kunnallisessa varhaiskasvatuksessa olevista lapsista sai tehostettua tai erityistä tukea oppimiseensa (THL, 2017). Vuonna 2018 erityistä tai tehostettua tukea sai esiopetuksessa ja peruskoulussa yhteensä keskimäärin kahdeksan prosenttia oppilaista (Vipunen, 2020). Aineisto on siis esiopetuksen tuen saajien määrän suhteen vinoutunut, eikä noudattele koko Suomen mukaisia määriä tuen saamisessa. Tulosten pohjalta tehdyissä johtopäätöksissä on otettava huomioon, että tuen tarvitsijoita esiopetuksessa on keskimääräistä enemmän, mikä voi vaikuttaa tuen riittävyyden kokemukseen. Välttämättä kaikille ei järjesty heidän tarvitsemaansa tukea riittävästi tai riittävän nopealla aikataululla, kun tukea tarvitsevia on suhteessa enemmän.

6.2 Tulokset aiemman aineistosta tehdyn tutkimuksen näkökulmasta

Kyselyaineistosta aiemmin tehdyn tutkimuksen tulosten mukaan maaseutumaisissa kunnissa koettiin oppimisen tuen järjestelyjen riittävyys paremmaksi kuin taajaan asutuissa tai kaupunkimaisissa kunnissa (Vainikainen ym., 2018). Oman tutkielmani tarkastelu kohdistui kuntien tyyppin sijaan asukasmäärään, ja saamieni tulosten perusteella pienemmissä kunnissa koettiin oppimisen tuen riittävyys paremmaksi kuin suuremmissa kunnissa. Siten ero erityyppisten kuntien välillä ei johdu pelkästään kunnan rakenteesta, vaan myös kunnan asukasmäärä vaikuttaa tuen riittävyyden kokemukseen. Asiantuntijoiden palveluiden riittävyyden kokemisessa oli pieniä eroja aiempiin tuloksiin vertailtaessa. Pienemmissä kunnissa varhaiskasvatuksen piirissä koettiin kaikkien asiantuntijoiden palvelut riittävämmiksi kuin suuremmissa kunnissa, kun taas kunnan tyyppin mukaan tarkasteltaessa maaseutumaisissa kunnissa koettiin fysioterapeuttien, toimintaterapeuttien, psykologien ja sosiaalityöntekijöiden palvelut riittävämmiin järjestetyiksi. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja puheterapeuttien palveluiden järjestämisen riittävydessä ei havaittu yhteyttä kunnan tyyppiin.

Esiopetuksessa saatuja tuloksia tuen järjestymisen muodoista kahden kuukauden kuluessa tarpeen ilmenemisestä voidaan vertailla aiempaan kunnan tyyppin mukaiseen tarkasteluun. Maaseutumaisissa kunnissa avustajan tuki ja säännöllinen erityisopetus oli useammin käytössä kuin taajaan asutuissa tai kaupunkimaisissa kunnissa (Vainikainen ym., 2018). Nyt saatujen tulosten mukaan kunnan kokoon olivat negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä erityisopettajien osa-aikainen tuki, henkilöstön lisäkoulutus, kasvatushenkilöstön määrän lisääminen ryhmässä, avustaja esiopetusryhmässä, lapsikohtainen avustaja sekä säännöllinen erityisopetus. Kunnan koon mukaan tarkasteltaessa yhteys tukitoimien parempaan järjestämiseen oli siis selkeämpi kuin kuntatyyppin mukaan tarkasteltaessa. Pienemmissä kunnissa suurin osa tuen järjestämisen muodoista oli järjestettävissä nopeammalla aikataululla kuin suuremmissa kunnissa.

Oppimisen tuen paremman riittävyden kokemiseen maaseutumaisissa kunnissa pohdittiin liittyvän resurssien joustavampaan kohdentamiseen (Vainikainen ym., 2018). Tämä selitys voi olla relevantti myös pienempien kuntien kohdalla. Pienemmissä kunnissa voi olla helpompi kohdentaa resursseja niihin palveluihin, joihin kulloinkin on tarve. Toinen näkökulma pienten kuntien parempaan tukitoimien järjestämiseen on se, että suuremmissa kunnissa voi olla myös suurempi paine tuen järjestämiseen. On nimittäin havaittu, että oppimisen tukea tarvitsevia lapsia on enemmän kaupunkimaisilla alueilla kuin maaseudulla (Cameron, Nilholm & Persson, 2012). Kaupungeissa voi riittävän tuen takaaminen kaikille sitä tarvitseville olla siten hankalampaa kuin maaseudulla. Toisaalta taas Suomessa vastaavaa eroa ei ole kunnan tyyppin ja tukea saavien lasten osuudessa ainakaan varhaiskasvatuksessa havaittu (Vainikainen ym., 2018). Tämän selvittäminen jatkotutkimuksena voisi avata syitä tuen riittävyden erilaiselle kokemiselle erikokoisissa kunnissa.

6.3 Mahdollisuuksien tasa-arvon toteutuminen ja inklusiivisuus

Tuen järjestämisen näkökulmasta eri kokoisissa kunnissa asuvat lapset ovat erilaisessa asemassa. Pienemmissä kunnissa tuen järjestäminen ja riittävyys koettiin paremmiksi kuin suuremmissa kunnissa. Näin ollen mahdollisuuksien tasa-arvo ei toteudu kaikkien lasten kohdalla. Varhaiskasvatuslaissa edellytetään

yhdenvertaisuuden toteuttamista ja edistämistä (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 3§). Kunnan koon yhteys tuen palveluiden järjestämiseen on tärkeä tiedostaa ja huomioida pyrittäessä edistämään yhdenvertaisuutta. Kunnan koon on aiemmin havaittu olevan yhteydessä myös sosiaali- ja terveyspalveluiden nettokustannuksiin siten, että kustannukset pienenevät kunnan koon kasvaessa (Kuntakatsaus, 2018). Oppimisen tukeen käytettäviä kuntakohtaisia budjettitietoja ei ole tähän tutkimukseen saatavilla, vaikka tämä olisikin mielenkiintoinen vertailutapa. Pienemmissä kunnissa vaikuttaa kuitenkin olevan sekä enemmän resursseja sosiaali- ja terveyspalveluihin, että paremmin järjestetty oppimisen tuki. Siten pienemmissä kunnissa asuvilla on paremmat mahdollisuudet saavuttaa kunnan tukipalveluita.

Inklusiivisuuden toteutumista ei tutkielmassani varsinaisesti tutkittu, mutta sitä voidaan tarkastella tasa-arvon näkökulmasta. Koska yhteisöllisiin resursseihin liittyvien tekijöiden on havaittu vaikuttavan myös inklusion toteutumiseen, voi kuntien erilaisuus palveluiden järjestäjinä mahdollistaa myös inklusion toteutumisen vaihtelun kuntien välillä (Buysse, Wesley & Keyes, 1998). Suomessa pyritään tarjoamaan tukitoimia lapselle hänen omassa varhaiskasvatus- tai esiopetusryhmässä. Tämän toteutumisesta saadaan hieman viitteitä tutkielmassani käytetyn aineiston kysymyksestä mitä tukitoimia on mahdollista tarjota 0–2 kuukauden kuluessa tuen tarpeen ilmenemisestä. Vastausvaihtoehdoissa lähes kaikki tukitoimet ovat sellaisia, että niitä toteutetaan integroituina. Erityisryhmäsijoitus oli vain harvoin yksiköillä käytössä 0–2 kuukauden kuluessa tuen tarpeen ilmenemisestä. Tosin, erityisryhmäsijoitus ei välttämättä toteudukaan näin nopealla aikataululla, eikä siitä siten voi päätellä, että integraatio olisi tavoiteltavampi tukimuoto. Kyselylomakkeeseen valitut vastausvaihtoehdot kuitenkin ilmentävät yhteiskunnallista tavoitetta inklusiivisen kasvatuksen toteuttamisesta.

6.4 Kuntien erilaiset puhekehukset

Aiemmat tulokset kunnan tyyppin yhteydestä oppimisen tuen järjestämiseen ja koettuun riittävyteen näyttävät toteutuvan myös tarkasteltaessa kunnan kokoa (Vainikainen ym., 2018). Tämän perusteella voidaan väljästi ajatella myös puhekehysten toteutuvan samalla tavalla, koska maaseutumaiset kunnat ovat

usein myös asukasmäärältään pienempiä kuin taajaan asutut ja kaupunkimaiset kunnat. Mitään johtopäätöksiä tämän oletuksen perusteella ei kuitenkaan voi tehdä, vaan asiaa pitäisi tutkia erikseen.

Tulosten tarkastelu kunnan tyyppien mukaisten puhekehysten valossa tarjoaa kuitenkin mielenkiintoisia näkökulmia. Maaseutumaisiin kuntiin paikannettu työelämäpuhe ja kaupunkimaisiin kuntiin painottuvat oppimispolku- ja sijoituspuheet luovat hyvin erilaiset lähtökohdat käsityksiin varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta (Karila ym., 2017). Vastaavat erilaiset puhekehukset saattavat olla vallalla myös kasvatusalan henkilökunnan keskuudessa, mikä voi vaikuttaa siihen, miten riittävinä tukitoimet koetaan. Koska kyselyaineiston vastaajat olivat kasvatusalalla vastuullisessa asemassa olevia henkilöitä, voi puhekehukset heijastua myös vastauksissa. Isommissa kunnissa saattaa oppimispolku- ja sijoituspuheen puhekehysten vallitessa olla suuremmat vaatimukset tukitoimien järjestämisestä, jolloin ne myös koetaan harvemmin täysin riittäviksi. Pienemmissä kunnissa taas työelämäpuheen ollessa vallitseva, voi tukitoimien järjestämiselle olla kevyemmät vaatimukset. Tällainen asetelma saattaisi vaikuttaa siihen, että oppimisen tuen muodot koetaan pienemmissä kunnissa paremmin ja riittävämmiin järjestetyksi.

Puhekehysten vaikutusta tulosten tulkintaan voidaan tarkastella toisaalta myös vastaajien koulutustason ja tutkimuksellisen tietoisuuden näkökulmasta. Kaupunkimaisissa kunnissa vastaajat voivat olla tietoisempia sijoitus- ja oppimispolkupuheesta, jolloin he osaavat vastata kysymyksiin näiden mukaisesti ja tietävät miten osoittaa näitä puhekehyksiä tutkimuksessa. Vastaajat kaupunkimaisissa kunnissa voivat olla myös nuorempia, eli koulutuksensa vastikään saaneita, ja siten tietoisempia nykyään vallalla olevasta kasvatustaloudesta. He ovat ehkä myös kouluttautuneempia kuin maaseutumaisissa kunnissa työskentelevät kasvatusalan ammattilaiset. Tämä olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe, jolla selvitettäisiin puhekehysten vaikutusta vastauksiin ja siten myös tutkimuksen luotettavuuteen.

6.5 Tutkimuksen rajoitukset

Kyselytutkimus oli kohdistettu kasvatusalan ammattilaisille, joten vanhempien näkökulma jää tässä tutkimuksessa tavoittamatta. Vanhempien kokemusta tuen

järjestämisen riittävydestä olisi mielenkiintoista tutkia ja selvittää olisiko kasvattajien ja perheiden välillä näkemuseroja. Vanhemmilla on omakohtaista kokemusta lastensa kautta tukitoimien riittävydestä, mutta toisaalta heillä ei välttämättä ole kokonaiskuvaa kaikista tuen järjestelyjen muodoista, joten tuen riittävyttä voisi olla hankalampi arvioida. Lisäksi tutkimus kohdistuisi vain sellaisiin perheisiin, joiden lapsille tarjotaan tehostettua tai erityistä tukea, eli osallistujien määrä voisi jäädä melko vähäiseksi. Näkisin, että vanhempien kokemuksia voisi selvittää enemmän laadullisella kuin määrällisellä tutkimusasetelmalla.

Vanhempien kokemuksiin ja mielipiteisiin perustuvaa tutkimusta on tehty koskien kuntaidentiteettiä. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös kokemuksia kunnan palveluiden riittävydestä (Karila ym., 2020). Vanhempien muodostamalla kuntaidentiteetillä saattaa olla vaikutusta palveluiden riittävyyden arviointiin. Kuntaidentiteeteistä etenkin konfliktityypissä, jossa vanhempien ideologiat ja toiveet eivät kohtaa varhaiskasvatuksen palvelutarjontaa, saattaisi pettymys palveluihin heijastua asenteisiin. Toisaalta myös varhaiskasvatuksen henkilökunnan näkemyksiin tuen riittävydestä saattaa vaikuttaa heidän oma kuntaidentiteettinsä. Hyvin vahva kuntaidentiteetti saattaisi vaikuttaa arviointiin tukipalveluiden riittävydestä ja siten heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tulosten analysointiin tämä vaikuttaisi, jos kuntaidentiteeteissä olisi havaittavissa eroavaisuuksia pienten ja suurten kuntien välillä.

6.6 Tutkimuksen hyödynnettävyys

Tutkielmani tarkoituksena oli arvioida varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisten lasten oppimista tukevien tukitoimien toteutumista ja riittävyyden kokemusta kunnan koon näkökulmasta. Pienemmissä kunnissa tuen järjestämiseen ja riittävyyteen ollaan tulosten mukaan tyytyväisempiä. Näin ollen mahdollisuuksien tasa-arvo ei toteudu oppimisen tuen järjestämisen osalta erikokoisissa kunnissa. Lapset ovat siten epätasa-arvoisessa asemassa asuinkunnastaan johtuen. Tämä on syytä ottaa huomioon, kun tukitoimia järjestetään. Hallinnollisesti tuen järjestäminen on kuntien vastuulla, mutta tarkkoja lainsäädännöllisiä ohjeita sen toteuttamisesta ei ole määritelty. Kuntien eriarvoisen aseman lieventämiseksi yhtenäiset ja yksityiskohtaisemmat ohjeet voisivat olla hyödyllisiä. Esimerkiksi

vaatimustaso tiettyjen tukitoimien järjestämisestä tietyn ajan sisällä tai määritelmät millaisissa tilanteissa ulkopuolisten asiantuntijoiden palveluita tulisi käyttää voisivat luoda tasa-arvoisemman tilanteen kuntien välille. Jatkotutkimuksena voisi olla tarpeen selvittää kunnan kokoon liittyvien erojen syitä, jolloin niihin pystyttäisi puuttumaan tarkennetummin ja siten toimenpiteet voitaisi kohdistaa juuri olennaisiin tekijöihin.

LÄHTEET

- Buysse, V., Wesley, P. W. & Keyes, L. (1998). Implementing early childhood inclusion: Barrier and support factors. *Early Childhood Research Quarterly*, 13(1), 169-184.
- Cameron D.L., Nilholm C. & Persson B. (2012). School district administrators' perspectives on special education policy and practice in Norway and Sweden. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 14(3) 212-231.
- Hermanfors, K. (2017). Inklusiivinen varhaiskasvatus – itsestäänselvääkö? *Kasvatus & Aika*, 11(3), 91–95.
- Higham, R. & Booth, T. (2018). Reinterpreting the authority of heads: Making space for values-led school improvement with the Index for Inclusion. *Educational Management Administration & Leadership*, 46(1), 140–157.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:1.
- Karila, K., Eerola, P., Alasuutari, M., Kuukka, A. & Siippainen, A. (2017). Varhaiskasvatuksen järjestämisen puhekehykset kunnissa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 82(4), 392-403.
- Karila, K., Siippainen, A., Repo, K., Paananen, M. & Fjällström, S. (2020). Paikallisuus, vanhemmat ja varhaiskasvatusmahdollisuudet – tarinoita kunnan ja pienten lasten vanhempien kohtaamisista. *Focus Localis*, 1, 24-38.

- Kuntakatsaus 2018 – Suomi-tietoa alueittain. (2018). Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_kkat_201800_2018_19675_net.pdf
- Laki perusopetuslain muuttamisesta 642/2010. Luettu 3.2.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100642>
- Metsämuuronen, J. (2005). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä* (3. laitos). Gummerus Kirjapaino Oy.
- Perusopetuslaki 628/1998. Luettu 4.2.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Pesonen, H., Itkonen, T., Jahnukainen, M., Kontu, E., Kokko, T., Ojala, T. & Pirttimaa R. (2015). The Implementation of New Special Education Legislation in Finland. *Educational Policy*, 29(1), 162–178.
- Pihlaja, P. (2009). Erityisen tuen käytännöt varhaiskasvatuksessa – näkökulmana inklusio. *Kasvatus*, 49(2), 146-157.
- Sotkanet (2020). Tilastokeskuksen kuntaryhmitys (ind. 2332). Päivitetty 29.10.2019. (Luettu 10.6.2020.)
<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/2332>
- THL – Tilastoraportti 32/2019 (2019). Varhaiskasvatus 2018. Luettu 2.4.2020.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091728511>
- THL – Tilastoraportti 30/2017 (2017). Varhaiskasvatus 2016 – Kuntakyselyn osaraportti. Luettu 2.4.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201709068506>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.

UN Sustainable Development Goals, Quality Education (2015), luettu 3.2.2020
<https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>

Vainikainen, M-P., Lintuvuori, M., Paananen, M., Eskelinen, M., Kirjavainen, T., Hienonen, N., Jahnukainen, M., Thuneberg, H., Asikainen, M., Suhonen, E., Alijoki, A., Sajaniemi, N., Reunamo, J., Keskinen, H-L. & Hotulainen, R. (2018) Oppimisen tuki varhaislapsuudesta toisen asteen siirtymään: tasa-arvon toteutuminen ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2018.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Luettu 3.2.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2018:3a.

Vipunen (2020). Opetushallinnon tilastopalvelu. Luettu 6.5.2020
https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Erityisopetus%20-%20Erityinen%20ja%20tehostettu%20tuki%20-%20Aikasarja.xlsb

Vlachou, A. & Fyssa A. (2016). 'Inclusion in Practice': Programme Practices in Mainstream Preschool Classroom and Associations with Context and Teacher Characteristics. *International journal of disability, development and education*, 63(5), 529-544.